

DANSENDE KULTURARV: SÅMSKAPTE PRAKSIHENDELSER

Håndbok

 Dance - ICH

Co-funded by
the European Union

Dansende kulturarv: Samskapte praksishendelser

Tittel: *Dancing Heritages: Co-creating Events of Practice*

Tilgjengelig her: <https://doi.org/10.3986/9789610510611>

Redaktør: Anja Serec Hodžar, Tone Erlien Myrvold, Mieke Witkamp

Design og layout: Darja Klančar

Norsk oversettelse: Tone Erlien Myrvold

Korrektur: Mats Heggen

Publisert av: ZRC SAZU, Institute of Ethnomusicology, Mojca Kovačič

Utgiver: ZRC SAZU, Založba ZRC

For utgiver: Oto Luthar

Redaktørsjef hos Založba ZRC: Aleš Pogačnik

First e-edition.

Ljubljana, 2025

Utgaven ble publisert innenfor EU-prosjektet *Dance as ICH: New Models of Facilitating Participatory Dance Events* (Dance – ICH, prosjektnr. 101056200), medfinansiert av Den europeiske Union gjennom Creative Europe-programmet.

**Co-funded by
the European Union**

Finansiert av Den europeiske union. Synspunkter og meninger som uttrykkes er likevel kun forfatternes egne og gjenspeiler ikke nødvendigvis Den europeiske unions eller European Education and Culture Executive Agency (EACEA) sine. Verken Den europeiske union eller EACEA kan holdes ansvarlige for disse.

Dance - ICH prosjektpartnere: ASTRA National Museum Complex, CEMPER Centre for Music and Performing Arts Heritage in Flanders, Hellenic Folklore Research Centre of the Academy of Athens (HFRC-AA), Museums of Southern Trøndelag (MiST), School of Physical Education and Sport Science of the National and Kapodistrian University of Athens (NKUA-SPESS), Slovenski etnografski muzej (SEM), Norwegian Centre for Traditional Music and Dance (Sff), Hungarian Open Air Museum (SKANZEN), Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti (ZRC SAZU).

Vilkårene i Creative Commons-lisensen CC BY-NC-ND 4.0 International gjelder for den fritt tilgjengelige nettversjonen av den første e-utgaven: <https://doi.org/10.3986/9789610510598>

Katalogni zapis o publikaciji (CIP) pripravili
v Narodni in univerzitetni knjižnici v Ljubljani

COBISS.SI-ID 259094275

ISBN 978-961-05-1059-8 (PDF)

Založba ZRC

INDEX

- 04** Innledning
- 07** Norge
- 14** Slovenia / Slovensk etnografisk museum
- 20** Romania
- 26** Ungarn
- 32** Slovenia / ZRC SAZU
- 39** Hellas
- 46** Konklusjon
- 48** Retningslinjer

INNLEDNING

Tone Erlien Myrvold

Anja Serec Hodžar

Mieke Witkamp

Gjennom prosjektet *DANCE as ICH: New models of facilitating participatory dance events (Dance – ICH)* har vi reist på tvers av Europa – fra Norge og Belgia til Slovenia, Romania, Ungarn og Hellas – og engasjert oss i et mangfold av dansetradisjoner, lokalsamfunn og praksiser. Dette initiativet har ikke bare samlet kulturarvsinstitusjoner, forskere og kunstnere, men viktigst av alt har det fremmet dype samarbeid med lokalsamfunn, og invitert dem til å bli medskapere (*co-creators*) i arbeidet med å ivareta kulturarven.

Kjernen i arbeidet vårt er et **paradigmeskifte**: å gå fra å betrakte immateriell kulturarv (IKA) som noe å vise frem, til noe som skal **utføres, deles og samskapes**. Vi har utforsket hvordan museer og kulturinstitusjoner kan fungere som aktive tilretteleggere – **ikke bare formidlere** – av levende tradisjoner. Ved å benytte institusjonene som **møteplasser**, blir de arenaer for deltakelse, inkludering og myndiggjøring, der tradisjonell kunnskap overføres gjennom kroppslig læring, involvering og dialog.

De lokale og regionale fokusprosjektene i denne håndboken viser hvordan **aktiv deltakelse fremmer eierskap til tradisjon**. Dette eierskapet er sentralt for bærekraftig videreføring av immateriell kulturarv –særlig i moderne samfunn preget av kulturelle, sosiale og økonomiske utfordringer.

I stedet for å bygge noe nytt fra bunnen av, viser eksemplene hvordan eksisterende nettverk, arenaer og relasjoner kan tas i bruk på nye måter for å videreføre dans som en levende del av lokalsamfunnet. Vi har observert en fellesnevner: når institusjoner lytter til, samskaper med og styrker lokale utøverbiljø, blomstrer kulturelle praksiser.

Prosjektet har også utvidet forståelsen av bærekraftige **modeller for å ivareta immateriell kulturarv**. Vi har testet og dokumentert deltakende tilnærminger som både er lokalt tilpasningsdyktige og globalt relevante. Verktøykassen – som omfatter en håndbok, retningslinjer, utstillinger og et transnasjonalt nettverk – har som mål å **gi fagfolk, beslutningstakere og lokalsamfunn for IKA** praktiske redskaper for fremtidige initiativer.

Dette arbeidet støtter direkte flere bærekraftsmål (SDG):

SDG 4: Kvalitetsutdanning gjennom læring om kulturarv

SDG 10: Sosial og politisk inkludering

SDG 11: Sterkere og mer motstandsdyktige lokalsamfunn gjennom kultur

SDG 17: Effektive samarbeid på tvers av sektorer og landegrenser

Ved å plassere **deltakelse i dansen** – ikke dans som forestilling, men som **mellommenneskelig og felles praksis** – fremmes både videreføring av tradisjoner og bygging av broer mellom generasjoner, fagområder og sosiale grupper. Metodene prosjektet har utviklet og jobbet med legger vekt på **nedenfra-og-opp-engasjement, felles eierskap til prosjektene og kulturell fasilitering**, i tråd med prinsippene i UNESCO-konvensjonen fra 2003.

Vi introduserer et nytt begrep: «kulturarvspraksis-utstilling». Dette konseptet utforsker hvordan man kan bruke lokalmiljøenes danseforståelser, perspektiver og deltagelse for å formidle levende dansearv og gjøre den relevant for museumsbesøkende og publikum.

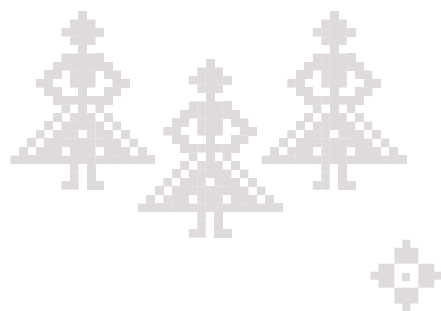
En utøvende kulturarvutstilling forstås som summen av de samskapte utstillingselementene, kuraterte dansearrangementer, *selve dansepraksisen* og dialogen mellom de utstilte elementene, dansen og danserne.

Konseptet «kulturarvspraksis- utstilling» er en kombinasjon og kobling mellom danseinnholdet og interaktive installasjoner og utstillingselementer, kuraterte dansearrangementer, kulturarvspraksis, dansefellesskap, publikum og museumsfaglige aktører. Komponentene er brikker som bevisst må tilpasses for å støtte en bærekraftig videreføring av dans i institusjonsrommene. Gjennom seks utstillinger og fokusprosjekter – som du kan lese om i denne håndboken – har konseptet vist hvordan lokalmiljøer

kan videreføre sin praksis ved å utvikle nye metoder og muligheter for både overføring og bevisstgjøring.

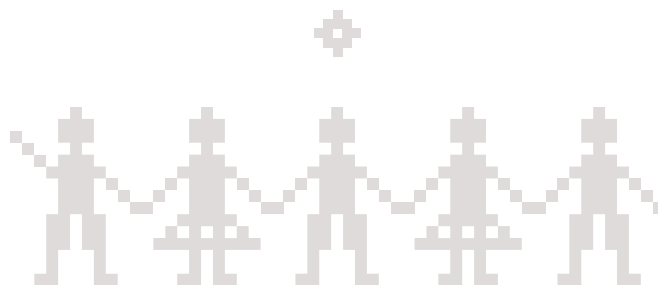
I denne verktøykassen diskuterer og skisserer vi seks ulike bilder av hvorfor og hvordan museer og kulturarvsinstitusjoner bør spille en rolle i fremtidige, bærekraftige strukturer for vern av dans som levende kulturarv.

Denne bærekraftige strukturen – kalt «kulturarvspraksis- utstilling» – bør derfor romme mer enn selve dansepraksisen. For det første bør disse dansepraksisen finne sted på jevnlig basis og helst i et fast lokale. For det andre bør den inkludere en fasilitator i rollen som kulturell støttespiller, for å sikre langsiktig strukturer og formidling av verdien av immateriell kulturarv til ulike målgrupper. En kulturinstitusjon og dens fasilitatorer for levende kulturarv kan støtte lokale dansemiljø ved å bevisstgjøre, formidle og integrere dansepraksisen i et organisatorisk, institusjonelt system, uten å gripe inn i selve utøvelsen av den immaterielle kulturarven. For fremtidig og pågående forskning vil det være viktig å undersøke disse metodene over tid, i ulike kontekster, og å stille spørsmål ved rollefordelingen i samskapende prosesser, samt de bærekraftige strukturene knyttet til finansiering og ressurser.

De enkelte fokusprosjektene presenteres i egne kapitler, organisert etter hovedaktiviteten til hver prosjektpartner – fra klassiske museer, til friluftsmuseer, forskningsinstitutter og universiteter. For å sikre klarhet og sammenlignbarhet følger hvert kapittel samme struktur. Underkapitlene er: Innledning; Vårt lokale dansemiljø; Metodikk; Resultater, løsninger, publikum; Refleksjoner, utfordringer og fordeler for alle involverte. Prosjektet har vist at nøkkelbegreper forstås ulikt av eksperter og forskere. Derfor er fem nøkkelbegreper listet opp for hver casestudie, med forklaring på hvordan de forstås av dem som har arbeidet med den aktuelle casen. Disse begrepene er: **samskaping, fasilitator, deltakende, videreføring og lokalmiljø**. Vi valgte å presentere tolkningene fordi ord bærer ulike betydninger på tvers av våre fem land – selv om vi jobber innenfor samme kulturfelt og i en europeisk kontekst. Dette gjenspeiler språklige, kulturelle og institusjonelle forskjeller. I stedet for å tvinge frem en enhetlig definisjon, ser vi dette mangfoldet som berikende og avgjørende for meningsfullt europeisk samarbeid.

Vi inviterer deg til å reflektere over de presenterte modellene, utfordre dem, videreutvikle dem – og ta dem med videre. Prosjektet og verktøykassen setter dans i sentrum, samtidig som de viser hvordan **lokalsamfunn og institusjoner kan samarbeide om å bygge en bærekraftig fremtid** for vår felles levende kulturarv.

Tone Erlien Myrvold

Innledning

To norske prosjektpartnere samarbeider i dette fokusprosjektet. De er begge lokalisert i Trondheim, Norge.

Norsk senter for folkemusikk og folkedans (heretter Sff), som er akkreditert som UNESCO NGO for 2003-konvensjonen om immateriell kulturarv (IKA), skal fremme, verne og videreføre norske folkemusikk- og folkedans tradisjoner som et uttrykk for kulturell identitet med unike kvaliteter. Den andre partneren, Norges musikkmuseum, en del av Museene i Sør-Trøndelag (heretter MiST), er en av Norges største kulturinstitusjoner. Rockheim – det nasjonale museet for populærmusikk – og Ringve Musikkmuseum har et nasjonalt ansvar for å dokumentere og formidle norsk, musikalsk kulturarv på tvers av sjangre. Dette innbefatter ansvar for norsk musikkhistorie og musikkinstrumenter, samt forvaltning og formidling av Norges materielle, immaterielle og digitale musikalske kulturarv.

Gjennom 50 års erfaring med samfunnsengasjement har Sff utviklet en metodologisk ideologi for å inkludere utøvere av immateriell kulturarv i overføringen av dansekompetanse, utvikling av videreføringsstrategier, nettverksarbeid og samskaping av et arkiv for folkedans og folkemusikk og dets formidling.

Rockheim og Ringve arbeider bredt med skoleprogrammer, og de gjennomfører hvert år en rekke arrangementer for publikum. Museene verdsetter gleden og latteren de ser hos sitt dansende publikum, og hvordan ulike musikkstiler henger sammen med kroppens bevegelser og dansestiler. Dans er en naturlig del av musikken – og omvendt. Derfor har dans som levende kulturarv lenge hatt en plass i museene.

Målgruppen vår er lokalmiljøet i Trondheim som fortsatt praktiserer – gjennom dans og tradisjonelle instrumenter – det vanlige dansefestrepertoaret fra regionen. Lokale dansefester i og rundt Trondheim har i over hundre år vært

Bilde 1.
Kulturarvpraksis-utstillingen,
i forbindelse med
arrangementet «Gammel
Groove». Rockheim
museum, Trondheim, 2024.
Foto: Jana Pavlova.

naturlige møteplasser. Å støtte disse miljøenes behov for å nå ut til nye utøvere og nytt publikum, er et viktig mål for dette prosjektet – og skal resultere i bærekraftige **utøvende kulturarvutstillinger**, som kan fortsette å være møteplasser for videreføring av dans som levende kulturarv.

Lokalmiljø

Norge har mange små dansemiljøer i mange lokalsamfunn. Disse er ofte en del av et bredere, regionalt dansemiljø. Dansemiljøene i Trondheim og omegn er preget av en blanding av ulike lokale dansegrupper og dansesjangre, men går alle under begrepet *Trøndersk gammaldans*.

I dette området praktiseres det en kombinasjon av tradisjonelle folkedanser, slik som vals, reinlender (schottis), mazurka, polka, den regionale bygdedansen pols samt de norske variantene av swingdans, foxtrot, slow og one-step; danser som har vært danset i århundrer og fortsatt danses i dag. I deltakergruppen vår har vi medlemmer fra 15 ulike organisasjoner og flere enkeltpersoner, som spiller en viktig rolle for å holde dans- og musikkpraksisene levende.

Både folkedans og swing blir fortsatt praktisert i uformelle dansemiljøer som møtes til øving én gang i uka. Alle dansemiljøene uttrykker at det er mangel på gode, uformelle, generasjonsoverskridende dansemøteplasser. Både annonserte og uformelle dansefester har i flere tiår vært arenaer primært for eldre generasjoner, og vi ser en tydelig mangel på relevante dansemøteplasser for yngre.

I utstillingen løftes dansemiljøet vårt frem gjennom generasjonsoverskridende dansefester, med særlig fokus på barn og unge. Dette bidrar ofte til rekruttering av nye medlemmer til danse- og spelgruppene. Både Ringve/Rockheim og Sff har erfart at yngre aldersgrupper er glimrende målgrupper for inkludering, representativitet og mangfold. I tillegg har studenter og unge voksne behov for møteplasser for inkludering og tilhørighet – særlig etter koronapandemien.

Metode

De to norske partnerne samarbeidet om et fokusprosjekt som inkluderte en feltarbeidsperiode, etterfulgt av en samskapingsprosess med dansemiljøet i Trondheim. Det valgte dansemiljøet består av alle grupper, enkeltpersoner, musikere samt frivillige organisasjoner innenfor sjangrene gammaldans og swing i Trondheim og omegn.

Etter at en digital spørreundersøkelse ble sendt ut til danse- og musikkgruppene i Trondheim, ble totalt 15 dansegrupper og band inkludert i en to måneders feltarbeidsperiode og seks måneders samskapingsarbeid. Det ble arrangert fire større møter på museene, med åpen deling av funn fra intervjuer og gruppearbeid. Her ble det diskutert og stemt over tre hovedtemaer prosjektet ønsket å undersøke. Dette var: 1. Hvem er du og din organisasjon? 2. Hvordan kan vi (institusjonene) hjelpe dere? 3. La oss drømme sammen. Deltakerne utvekslet ideer og erfaringer for å utvikle nye forslag til videre arbeid og samskapingsprosesser.

Alle møtene ble etterfulgt av åpne dansefester, med levende musikk og populære band som spilte. Disse festene samlet flere hundre dansere – både unge og eldre. Dokumentasjon av både feltarbeid, samskapende møter og dansefester resulterte i et rikt og verdifullt materiale, som kan brukes til utstillinger, forskning og videreføring av kunnskap.

Bilde 2: Møte med danseinstruktører. Rockheim museum, Trondheim, 2024. Foto: Jana Pavlova.

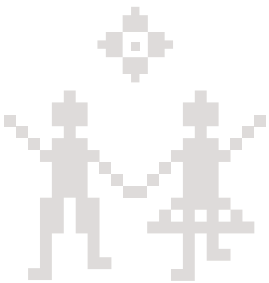
Bilde 3: Dansekurs. Rockheim museum, Trondheim, 2024. Foto: Jana Pavlova.

Resultater, løsninger, publikum

I løpet av feltarbeidet og samskapingsprosessen ble flere felles utfordringer og mål identifisert:

1. Behov for arenaer/møteplasser for dans på tvers av dansegruppene.
2. Et dansens hus i Trondheim som løser mange utfordringer med dansearrangement for alle dansegrupper.
3. Flere og bedre danseinstruktører.
4. God musikk, både live og digital musikk, til bruk i undervisning.
5. Ønske om å rekruttere og vokse i antall medlemmer.
6. Bedre strukturer for musikk og dans i skolen og kulturskolen, i tett samarbeid med kulturfrivilligheten.
7. Hvordan kan vi styrke økonomien i de frivillige dansemiljøene og utnytte synergieffektene med institusjoner?
8. Hvordan arrangere synlige og populære arrangement, samt øke kunnskapen og bevisstheten rundt dans som kulturarv i offentligheten?

Bilde 4:
Skoleomvisning.
Nypvang skole,
Trondheim, 2025.
Foto: Nypvang skole.

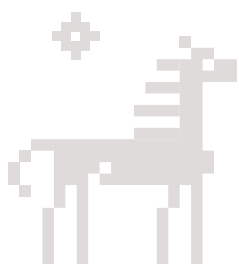

Bilde 5.
Kulturarvpraksis-utstillingen,
i forbindelse med arrangementet
«Ungdommelig dansefest».
Rockheim museum,
Trondheim, 2024.
Foto: Celina Gallo.

Med utgangspunkt i dette ble det utviklet samskapte forslag sammen med danse- og musikkmiljøet. Tiltakene omfattet etablering av en koordineringsplattform, store dansearrangement med kjente musikere, og etablering av langvarige møteplasser med levende musikk og blandede dansestiler – med mål om å utvikle et fellesskapsbasert dansehus i Trondheim. Prosjektet ønsket også å gjennomføre danseinstruktør opplæring, med kurs for lærere, studenter og organisasjoner. Planene inkluderte skoleturneer hvor unge, engasjerende danseinstruktører dro ut på besøk i barneskoler, formidlingspakker for «dans i skolen» og instruktør opplæring. Vi ønsket en godt planlagt implementering basert på delt eierskap, der dansegruppene ble hørt både før og under gjennomføringen av tiltakene. Resultatet ble tre store dansehelger på Rockheim, inkludert seminarer, dansefester med toppmusikere, instruktørkurs og dansekurs for lærere og barnehagelærere. Vi har gjennomført skoleturneer, deltatt i markedsføring av tradisjonsmusikk og -dans under verdensmesterskapet på ski i Trondheim i mars 2025 og representert dansemiljøets behov i møter med kulturinstitusjoner, politikere og forskernettverk regionalt.

Dette viser hvordan konseptet «**kulturarvpraksis- utstilling**» tar form i norsk kontekst – som en kombinasjon av kunnskapsformidling for publikum, elever og danseentusiaster, og tilrettelegging for dansemøteplasser. Sistnevnte gir økt synlighet, og viser hvordan tradisjonsmusikk og -dans er en viktig del av sosial bærekraft – for både unge og eldre – og hvordan dette henger sammen med folkehelse, livskvalitet og inkluderende fellesskap.

Refleksjoner, utfordringer og fordeler for alle involverte

Gjennom prosjektet ble vi kjent med et stort dansemiljø bestående av både folkedansere, swingdansere og musikere fra begge sjangre. Å legge til rette for felles møteplasser for dette mangfoldige fellesskapet har blitt svært godt mottatt, og har ført til mange positive synergier internt i miljøene.

Proessen vurderes som vellykket når det gjelder å kartlegge dansemiljøets forventninger og behov for videreføring av dans og dansefester. Gjennom feltarbeid og den samskapende prosessen har den norske forskningsgruppen fått verdifull innsikt og blitt bedre kjent med feltet, for dermed å kunne videreutvikle prosjektet i tråd med dansemiljøets ønsker, drømmer og bekymringer.

Selv om samskappingsprosessen i Trondheim var ny for de fleste, var interessen for deltakelse stor. Engasjementet var tydelig, og deltakerne bidro aktivt i en åpen prosess der alle ideer fikk rom – uten at utfallet av tiltakene var bestemt på forhånd.

Partnerinstitusjonenes rolle ble bevisst holdt i bakgrunnen frem til det andre møtet, for å lytte åpent til dansemiljøets behov før forventningene som skulle danne grunnlag for prosjektet ble avklart. På grunn av prosessens åpne natur mottok vi også tilbakemeldinger om blant annet motstridende roller, konkurranseelementer og at det var vanskelig å forstå målene for prosjektet. Samtidig førte arbeidet til at ressursene til dansemiljøet kunne utvides og forbedres, og det er etablert en jevn og god kommunikasjon mellom miljøene og institusjonene. Dette har styrket formålet med dette fokusprosjektet: som institusjoner beliggende i Trondheim ønsker vi å samarbeide grundig og langsiktig med danseentusiaster og dansemiljøet.

Resultatet av feltarbeidet og fasiliteringsprosessen ble en tiltaksliste for gjennomføring i Trondheim.

Listen kombinerte dansemiljøets behov og ønsker med ideer og ressurser fra Ringve, Rockheim og Sff – sett i lys av våre roller og strukturer som nasjonale kulturarvsinstitusjoner. Prosessen med å lage denne listen var samskapende og hadde et sterkt fokus på gjeldende kulturpolitikk, for å skape bevissthet om utfordringene som finnes i dagens samfunn – spesielt i samarbeid med andre aktører i byen, inkludert prosjektpartnerne.

Gjennom denne lange «nedenfra-og-opp»-prosessen, med dansemiljøet i sentrum, har de fått verktøy for å bedre forstå og møte utfordringene ved å videreføre lokal dansekompetanse i dag. Samtidig har vi som institusjoner fått verdifull innsikt og kunnskap om hvordan vi kan utvikle og lede bærekraftige modeller for samskapende strategier for videreføring av dans som levende kulturarv.

Samskaping (Co-creation): Definerer et samarbeid der begge parter avklarer deres behov og mål ved starten av prosjektet, og samarbeider for å oppnå dem. Praksismiljøene skal ha mer makt enn i vanlige, deltagende prosjekter – men både institusjonens og praksismiljøets mål skal nås, og det ferdige resultatet skal være felles eid av begge parter.

Fasilitator (Facilitator): En nøytral person som hjelper en gruppe med å forstå sine felles mål, og som hjelper dem med å planlegge og oppnå dem. Fasilitatoren har ingen autoritet og formidler ikke kunnskap de alene sitter på. I stedet legger de til rette for strukturer og prosesser, som hjelper gruppen å uttrykke sine egne ideer.

Deltakende (Participatory): Å gi mennesker mulighet til å delta eller bli involvert i en aktivitet. En metode der praksiser, prosesser eller hendelser utvikles i samarbeid med deltakerne selv – særlig med tradisjonsbærere og utøvere av immateriell kulturarv. Det innebærer at deltakerne ikke bare er bidragsyttere, men medskapere med reell innflytelse over beslutninger, innhold og gjennomføring. Det er en «nedenfra-og-opp»-prosess forankret i likeverdig dialog, gjensidig læring og delt eierskap – hvor institusjonene heller fungerer som fasilitatorer eller støttespillere enn som eksperter.

Videreføring (Transmission): Tiltak som sikrer at kroppslige elementer av immateriell kulturarv videreføres og utvikles kontinuerlig, fra én realisering til en annen, og overføres fra person til person og fra generasjon til generasjon.

Lokalmiljø (Community): «Mennesker som verdsetter bestemte aspekter av kulturarv, og som innenfor rammen av offentlig innsats ønsker å bevare og videreføre denne til fremtidige generasjoner» (Europarådet, 2005). Et kulturarvsmiljø samsvarer ikke nødvendigvis med lokale eller etniske grupper, men heller med et «praksisfellesskap». Medlemmene kjenner ikke nødvendigvis hverandre eller deler andre interesser. For musikk- og dansepraksiser inkluderer dette musikere, dansere og publikum – men også andre som arrangører, lokalsamfunnets innbyggere, venner og familier.

SLOVENIA / SLOVENSK ETNOGRAFISK MUSEUM

Adela Pukl

Anja Jerin

Innledning

Slovensk etnografisk museum (heretter SEM) fungerer som nasjonal koordinator for vern og videreføring av immateriell kulturarv, og sikrer implementeringen av UNESCO-konvensjonen for vern av immateriell kulturarv (2003) i Slovenia. Som en del av arbeidet samarbeider museet jevnlig med utøvere av immateriell kulturarv som har sin kulturarvspraksis på den nasjonale listen over immateriell kulturarv. Dans, slik som slovensk folklore, er også en del av denne liste. Denne delen av slovenske dansetradisjoner er fortsatt levende med aktive utøvere som tar vare på utviklingen og videreføringen av dansetradisjon fremført i forestillinger på scenen.

Slovenias dansetradisjon består av ulike danser. I dag fremføres de fleste først og fremst i folkedansforestillinger av organiserte grupper, mens to danser – *sotiš* og *šamarjanka* – fortsatt lever på det sosiale dansegulvet. *Sotiš* og *šamarjanka* ble innskrevet i den nasjonale lista over immateriell kulturarv i 2021. Begge dansene er pardanser som danses spontant ved ulike anledninger, for eksempel på fester, familiesammenkomster, bryllup, skoleball, avslutningsball og festivaler. Området som har bevart disse dansene lengst er Prekmurje (en region nordøst i Slovenia), hvor de utgjør en viktig identitetsmarkør for lokalbefolkningen.

Mange dansere er også medlemmer av folkedansgrupper hvor ulike generasjoner – fra barn til eldre – skaper koreografier som representerer både kreativitet og tilknytning til tradisjon. Folkedansgrupper spiller en viktig rolle i kunnskapsoverføring og i å øke bevisstheten om dansetradisjonen i Prekmurje.

Bilde 1: Innspilling av instruksjonsfilm i et studio til utstillingen *Dance - Europe's living heritage in motion*, Ljubljana, Slovenia, 2024.
Foto: Adela Pukl.

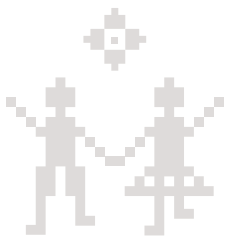

Lokalmiljø

Dansemiljøet i dette fokusprosjektet består av gutter og jenter, menn og kvinner i alle aldre, som danser spontant på feiringer og fester, og som del av folkedansoppvisninger. Noen av dem danser profesjonelt, men for de fleste er dansen en fritidsaktivitet.

Den første folkedansgruppen i Beltinci ble grunnlagt i 1938. I dag finnes det flere grupper i dette området, og medlemmene samles for vennskap, samhold og et ønske om å lære og bevare tradisjonelle folkedanser, sanger, skikker, tradisjoner og leker fra Prekmurje. Musikken – et viktig element i dansen – spilles av ulike musikere: noen ganger ledsages danserne kun av en trekkspiller, andre ganger av et helt ensemble.

I *Dance as ICH*-utstillingen ble dansetradisjonen, slik dansemiljøet oppfatter den, også presentert gjennom videomateriale. Representantene for dansemiljøet på videomaterialet er stort sett danselærere, som formidler kunnskapen til barneskoler, videregående skoler og voksne. De bruker ulike undervisningsmetoder tilpasset ulike aldersgrupper. Overføringen av slik kunnskap skjer også i stor grad innad i familiene.

Metodikk

Dansemiljøet som samarbeidet i med SEM i prosessen med å sette opp utstillingen og tilhørende arrangementer ved SEM, arbeider aktivt for å bevare denne levende arven og videreføre den fra generasjon til generasjon. På møtene ble det diskutert dansetradisjoner, kunnskapsoverføring i praksis, betydningen av videreføring av dansetradisjoner for lokalsamfunnet og dansens rolle i livene deres generelt. I samtale med representanter fra Kulturföreningen «Marko» i Beltinci ble det tydelig at de så frem til å delta i prosjektet og var entusiastiske over å kunne presentere sin lokale arv i en ny kontekst. Sammen planla vi filmopptak og laget videomateriale til utstillingen (presentasjons-, undervisnings- og dokumentarfilmer).

Den gjensidige tilliten og respekten som ble utviklet i prosessen resulterte i en utstilling som både utøvere og museets kuratorer opplever eierskap til.

Bilde 2:
Museumsbesøkende kan
lære å danse sotiš med en
interaktiv presentasjon,
Ljubljana, Slovenia, 2025.
Foto: Adela Pukl.

Resultater, løsninger, publikum

Utstillingen presenterte dansetradisjonen fra Prekmurje – sotiš og šamarjanka – i en ny kontekst: museet. Dette, altså musealiseringen av dans som immateriell kulturarv, viste seg å være vår største utfordring.

Museer er institusjoner som er åpne når danserne er på skole eller jobb, og det er derfor ikke alltid mulig for dansegrupper å være til stede. Museumsbesøkende bør derfor også tilbys et program som på den ene siden presenterer selve dansen, og på den andre siden bringer kulturarven nærmere folk gjennom deres personlige opplevelse. Dette førte til at vi organiserte virtuelle interaktive workshops for å lære bort grunnstegene i de utvalgte dansene. Å filme disse var en utfordring for alle involverte – fra dansere og kuratorer, til kamerafolk og andre.

Danseparet var amatører som hadde danset siden barndommen. Å bli filmet var vanskelig for dem, fordi de vanligvis danser instinktivt uten å tenke over hvert steg. Vi, derimot, forventet at de skulle bryte ned dansevariantene i enkeltstående deler. Mer enn noe annet krevde filmingen god forberedelse (forhåndsmøter og testopptak), et manus og en felles målforståelse.

Det viktigste for oss var å la utøverne presentere sin kulturarv i museums konteksten på sin egen måte. De valgte selv musikeren som skulle akkompagnere (en trekkspiller), bestemte tempo og ønsket å bli filmet med levende musikk.

Gjennom hele prosessen tok vi hensyn til dansemiljøets ønsker og utviklet innhold som skulle bli værende i museet også etter prosjektets slutt. Disse interaktive installasjonene, som sprer kunnskap om dans som immateriell kulturarv, er et stort bidrag til museet. Som dansemiljøet selv uttrykte det:

“Vi er veldig stolte over å ha fått muligheten til å samarbeide med Slovensk Etnografisk Museum om å lage denne utstillingen og dansearrangementene. Det var en ære for foreningen vår å kunne vise vårt engasjement for bevaring av kulturarv, og en spesiell utfordring å finne en ny, mer moderne måte å presentere vår folklore på.”

En viktig del av utstillingen var også fem dansearrangementer for barn, studenter, voksne og fagfolk. På disse arrangementene ved museet lærte deltakerne å danse sotiš og šamarjanka, som ble undervist av dansegruppene. Undervisningen ble tilpasset deltakernes forkunnskaper, alder og gruppestørrelse. Alle lærte noe nytt – og hadde det samtidig veldig gøy.

Bilde 3: Dansearrangementer i kulturarvpraksis-utstillingen på Slovensk etnografisk museum, Ljubljana, Slovenia, 2025. Foto: Anja Jerin.

Refleksjoner, utfordringer, fordeler for alle involverte

Danseutstillingen var et nytt satsing for SEM, ettersom dans som immateriell kulturarv er vanskelig å konkretisere og stille ut. Målet vårt var å vise at dans ikke bare hører til folkedansgrupper, men at det også er en levende praksis som ikke krever spesielle kostymer. Dette ble effektivt kommunisert gjennom interaktivt, virtuelt innhold, men fordi dansemiljøet ønsket å vise frem enkelte danser i tidstypiske drakter, inkluderte vi fire kostymer fra deres sceneforestillinger i utstillingen.

Samarbeidet med dansemiljøet og enkeltpersoner var også en utfordring for museets ansatte, og vi måtte alle lære å tilpasse oss for å nå det felles målet. Vår hovedkontakt med dansemiljøet var Jelka Breznik, som sa:

“Å delta i prosjektet (feltarbeid, utstilling, dansearrangementer m.m.) var utrolig givende, og jeg så det som et uttrykk for anerkjennelse og stolthet, samt en mulighet til å utveksle erfaringer og jobbe med andre fagfolk, som jeg har lært mye av. Å koordinere forventninger og hensyn var utfordrende, men det viktigste var samarbeidet med likesinnede som respekterer hverandre og deler samme mål: å bevare vår kulturarv.”

Dans og musikk hører sammen, og gjennom samarbeidet ble det tydelig hvor viktig levende musikk er, enten fra et band eller en enkelt trekkspiller. Dette fremhever dansens livskraft og dens mange uttrykksformer, og hvordan nye former utvikles med utgangspunkt i røttene. Levende musikk ledsaget våre dansearrangementer for barn, studenter og voksne. For noen var det en sosial opplevelse, for andre, som en besøkende sa, en mulighet til å *“bryte med stereotypiene knyttet til dans som kulturarv gjennom å lære en folkedans i egen kropp. I Slovenia er folkedans fortsatt forbundet med enkelte fordommer og stigma. Slike opplevelser i urbane omgivelser er derfor viktige for å endre holdninger. Jeg skulle ønske det var flere slike muligheter!”*

Bilde 4: Sceneopptreden fra dansegruppen ved åpningen av utstillingen, Ljubljana, Slovenia, 2024. Foto: Miha Špiček.

Bilde 5: Videreføring av dansekunnskap til yngre generasjoner i grunnskolen, Beltinci, Slovenia, 2021. Foto: Adela Pukl.

Samskaping (Co-creation): Fokuserer på å utvikle noe nytt i fellesskap, med innspill fra alle involverte.

Fasilitator (A Facilitator): En person som hjelper en gruppe mennesker med å samarbeide bedre, forstå sine felles mål og planlegge hvordan de skal nå disse målene under møter eller diskusjoner. Fasilitatoren forblir «nøytral», noe som betyr at de ikke tar en bestemt side i diskusjonen.

Deltakende (Participatory): Å gi folk mulighet til å være med på å bestemme hvordan noe skal gjøres.

Videreføring (Transmission): Dette er måten / en prosess hvor en person tilegner seg ulik kunnskap.

Lokalmiljø (Community): Mennesker, grupper og, der det er relevant, enkeltpersoner som skaper, opprettholder, ivaretar og viderefører kulturarv.

ROMANIA

Simona Malearov

Raluca Ioana Andrei

Teodora Verza

Innledning

Fokusprosjektet i Romania er hos guttegruppen fra Rucăr, Braşov fylke, en landsby på høyre bredd av elven Olt, og er resultatet av et omfattende forskningsarbeid gjennomført av ASTRA-museet. Rucăr er et eksempel på et rumensk lokalsamfunn med en rik dansekultur, som viderefører og tilpasser dansetradisjoner, inkludert elementer fra sosiale danser. Med lokalsamfunn forstås her en gruppe mennesker som bor i et geografisk område, samhandler regelmessig og danner sosiale bånd basert på nabolag, kultur eller felles skikker. Valget av guttegruppen fra Rucăr ble gjort på grunn av gruppens særegne organisering og funksjon, som skiller seg fra mye av dagens Romania .

Guttegruppen danser Fecioreasca (en mannsdans), pardansene Poşovoica (Haţegana) og Şchioapa (Învârtita), samt gruppedansene Jiana og Sârba – alle knyttet til viktige vinterfeiringer. Bevegelsene i dansene videreføres gjennom herming fra en generasjon til den neste. Erfarne medlemmer har som oppgave å lære opp de yngre, slik at de forstår og mestrer danseteknikkene. Museet støtter slik opp om en gruppe unge som fortsatt er knyttet til tradisjonene.

I tillegg er andre ementer – slik som kostymer, rop, musikk og koreografi – viktige for den tradisjonelle dansen og gjør den til en rik uttrykksform for immateriell kulturarv.

Målet til lokalmiljøet i dette fokusprosjektet var å øke synligheten for å tiltrekke turister til området og la dem oppleve skikkene til et samfunn med levende kulturarv. Museet fungerer som en brobygger mellom lokalsamfunnet og det brede publikum, og bidrar dermed til å opprettholde lokal egenarter i tradisjonene.

Bilde 1: Musikkøvelser på
samfunnshuset, Rucăr, 2023.
Foto: Karla Roșca.

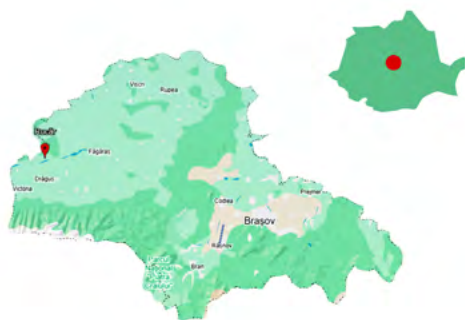

Lokalmiljø

I Rucăr videreføres dansetradisjoner gjennom Guttegruppen, som et resultat av lokalsamfunnets eierskap til denne kulturarven. Gruppens funksjon er tett knyttet årlige, kulturelle skikker, med en sterk kollektiv karakter og en syklisk frekvens. Aktiviteten markerer blant annet viktige vinterfeiringer som symboliserer fornyelse av tid.

Tidlig i desember samles ugifte gutter og jenter i et hus (kalt «Verten») for å danne gruppen, hvor alle får tildelt spesifikke roller og ansvar. Innen jul har alle lært og øvd inn hele repertoaret av danser og rop. På julaften går kun guttene rundt og synger julesanger, og besøker personer i landsbyen, spesielt hjemmene til ugifte jenter, som til slutt blir med dem videre. På juledag, Helligtrekongersdag og Johannesdagen samles lokalsamfunnet på kulturhuset om ettermiddagen, hvor guttegruppen åpner dansen. På nyttårsaften danser guttegruppen ved et veikryss og ved brønner i landsbyen for å sikre vanntilførselen for det kommende året. Slik opprettholdes tradisjonens kontinuitet, bevaring og fornyelse.

Bilde 2: Kart over området
for fokusprosjektet i Romania.

Én del av utstillingen ble utformet utelukkende sammen med medlemmer av dansemiljøet i en samskappingsprosess. Dette inkluderte donasjoner av tradisjonelle draktstykker, deres innspill om hvordan gjenstandene skulle vises fram, og utvalg av arkivbilder som best representerer dansegruppen. Utstillingsrommet fikk også formidlet innhold fra feltarbeid og arkivforskning gjennomført mellom 2022 og 2024. Resultatet ble en dokumentar viet Guttegruppen, der de selv har hovedrollen.

Metodologi

Case-studien benyttet en omfattende metodologi: feltarbeid, analyse av musikk- og danse repertoar samt besøk på spesifikke dansearenaer. Feltarbeid hos guttegruppen og lokalsamfunnet tydeliggjorde de sterke forbindelsene mellom dans, musikk, ritualer og danseplasser. Særlig kom musikkens rolle i formingen av tradisjonell identitet fram.

I prosjektet har ASTRA-museum dokumentert og promotert Guttegruppens immaterielle kulturarv gjennom samarbeid, arrangementer, verksteder og formidlingsstøtte, noe som økte lokalsamfunnets synlighet. Dansegruppa deltok i arbeidsmøter hvor arkivmateriale ble diskutert og vist, og dette skapte en nedenfra-og-opp-dialog basert på lokal kunnskap. Lyd- og videooptak bidro til økt forståelse for regional kulturell identitet og verdien av lokal dans som en del av europeisk kulturarv. Lokalsamfunnet så positivt på muligheten til å dele sine skikker gjennom utstillingen.

Resultater, løsninger og publikum

Lokalsamfunnet og museumspublikumet som ønsket å lære om og oppleve ulike rumenske danser fikk gjennom utstillinga muligheten til å delta aktivt i alle praksisbaserte arrangementer. Disse var utformet for å oppmuntre og stimulere danseaktiviteter, hvor deltakerne kunne samhandle og ha det gøy. Dette ble til gjennom å gjøre museet om til en dansearena. Dansene som ble lært bort av dansegruppene var Învârtita, Hațegana, Fecioreasca og Jiana, som illustrer mangfoldet i både materiell og immateriell kulturarv i området. Deltakerne

Bilde 3: Guttegruppen
fra Rucăr, 2022.
Foto: Dumitru Andrei.

kunne lære de spesifikke dansestilene til de etniske gruppene i området gjennom rytmiske bevegelser.

Kulturarvspraksis- utstillingen på Astra museum hadde som mål å vise frem europeiske danser. Dette ble formet ved å skape et interaktivt og pedagogisk rom. I tillegg la arrangementene til rette for kroppslig kulturutveksling mellom utøvere og publikum, fremmet interkulturell dialog og løftet dans fram som en levende kulturarv.

Under arrangementene samlet vi inn deltakernes inntrykk, både gjennom spørreskjema og direkte intervjuer. Mange besøkende fremhevet verdien av å lære tradisjonelle danser i et interaktivt rom. Flere uttrykte at de følte en sterkere tilknytning til rumenske tradisjoner, og at de ble spesielt imponert over fellesskapsfølelsen og den livsgleden dansen ga – og samtidig hvor autentisk opplevelsen var på museet.

Markedsføringen var effektiv og rettet mot et mangfoldig publikum – fra danseentusiaster og fagfolk til allmennheten, inkludert barn, ungdom og voksne. Strategien vi benyttet kombinerte kommunikasjon, promotering og mediedekning på lokale, nasjonale og internasjonale plattformer – både på nett og fysisk.

Målet var å skape en kobling mellom publikum og nasjonale tradisjoner, og å fremheve dansens rolle i bevaring av kulturell identitet og styrking av interkulturelle bånd. Arrangementene ble utformet for å være tilgjengelige og pedagogiske, og stimulere til nysgjerrighet og aktiv deltakelse. Alt i alt hadde kulturarvspraksis-

Bilde 4: Guttegruppen på kulturarvspraksis-utstillingen, Sibiu, 2024. Foto: Silviu Popa.

utstillingen som mål å inspirere til eierskap og forståelse av deltakende danstradisjoner fra Romania som en integrert del av europeisk kulturarv.

Refleksjoner, utfordringer og fordeler for alle involverte

I dag finnes det to dansegrupper i Viştea kommune – én i Rucăr og én i Viştea de Jos – blant de fem landsbyene som tilhører kommunen. Interessen for julesanger, tradisjonelle danser og Guttegruppene har avtatt, og antallet reduseres jevnt. På midten av 1900-tallet hadde hver landsby i Țara Făgăraşului minst én dansegruppe. Musikk og dans var avgjørende for sosialt samvær og kontakt mellom generasjoner, med folk i alle aldre som var ivrige etter å lære og videreføre tradisjonen.

En stor utfordring vi møtte i feltarbeidet var motviljen hos enkelte medlemmer av lokalmiljøet til å delta på arrangementer organisert på ukjente steder, som blant annet museet. For å møte dette organiserte vi opplærings- og bli kjentgjørings økter, utformet for å gjøre deltakerne mer komfortable med de nye formatene. Vi oppmuntret også til aktiv medvirkning i planleggingen av arrangementene, slik at de kunne føle seg tryggere og ta nøkkelroller i å videreføre og promotere sine tradisjoner. Dette fokusprosjektet viser at det rumenske skikk- og tradisjonssystemet er enhetlig og gjenkjennelig, bygget på en lang tradisjon, men samtidig åpent for fornyelse.

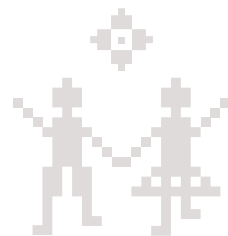
Vår rolle som museumsansatte og museumsinstitusjon er å være involvert både i promoteringen av lokalsamfunnet, deres skikker og tradisjoner, og i å bevisstgjøre lokalsamfunnets medlemmer om verdiene de besitter, som de kan utnytte til fordel for seg selv og andre lokalsamfunn. For å motvirke den synkende interessen for tradisjonell dans og alt det innebærer, har vi gjennomført ulike utdannings- og kulturinitiativer, som blant annet danseverksteder. Dette er med på å øke bevisstheten blant unge og stimulere deres lyst til

å lære skikker som fortsatt bevares av samfunn med levende kulturarv.

De organiserte arrangementene på museet hadde stor innvirkning på danser i guttegruppene, og ga dem muligheten til å uttrykke sin kreativitet gjennom dans og videreformidle sin kunnskap. Samtidig fikk allmennheten mulighet til å oppdage og verdsette Rucărs kulturelle særpreg – særlig gjennom tradisjonell dans og -musikk. Mange besøkende uttrykte ønske om å delta i fremtidige arrangementer, noe som tyder på en økende interesse for denne typen kulturarv og et sterkere engasjement for å bevare og fremme lokale tradisjonelle danser.

Formidling av immateriell kulturarv gjennom en interaktiv utstilling åpnet for nye måter å iscenesette kunnskap og gjenstander på, og bidro til et helhetlig og sammensatt bilde av dans som levende kunnskap.

Bilde 5: Guttegruppen på kulturarvpraksis-utstillingen, Sibiu, 2024. Foto: Silviu Popa.

Samskaping (Co-creation): Dette er en samarbeidsprosess der kulturinstitusjoner og publikum eller involverte lokalsamfunn arbeider sammen for å skape innhold, tolkninger eller kulturelle opplevelser. Denne modellen innebærer en aktiv utveksling av kunnskap, perspektiver og verdier, og legger vekt på deltakelse og inkludering. Samskaping forvandler besøkende fra passive mottakere til aktive partnere i å forme betydningen og verdien av kulturarv.

Fasilitator (A Facilitator): Kulturinstitusjonen påtar seg rollen som fasilitator for tilgang til kultur, fremmer aktiv deltakelse og legger til rette for utvikling av interkulturell dialog. I denne rollen går institusjonen utover det å bare bevare og stille ut kulturarv, ved å skape sammenhenger for læring, samarbeid og samskaping. Den blir dermed en drivkraft for sosial inkludering, uformell læring og utvikling av lokalsamfunn.

Deltakende (Participatory): Dette viser til handlingen med å bidra til å forme – enten direkte eller gjennom en organisasjon – retningslinjene og fremtiden til en institusjon, forening eller uformell gruppe, til fordel for et lokalsamfunn. Det anses ofte som en garanti for et prosjekts bærekraft eller en institusjons vekst. Deltakelse på museet har tre former: støtte fra kunnskapseksperter, publikumsinteraksjon og involvering fra lokalsamfunnet.

Videreføring (Transmission): Dette refererer til prosessen med å kommunisere, bevare og videreføre kulturelle, historiske og symbolske verdier knyttet til et kulturarvselement mellom generasjoner. Dette innebærer ikke bare fysisk bevaring av gjenstander, men også opprettholdelse og formidling av deres identitetsrelaterte og pedagogiske betydning gjennom kulturformidling, faglig tolkning og offentlig presentasjon.

Lokalsamfunn (Community): Dette er en gruppe mennesker som deler interesser, kulturelle praksiser, geografisk opprinnelse eller etiske og politiske idealer, samt en felles kulturarv og skikker. Medlemmene i et lokalsamfunn følger de samme reglene, og deres handlinger er i harmoni med hverandre

Márta Bokonics-Kramlik

Dóra Pál-Kovács

Innledning

I Ungarn er det Hungarian Open Air Museum som har det faglige ansvaret for implementeringen av 2003-konvensjonen om vern og videreføring av den immaterielle kulturarven. I løpet av sin virksomhet har institusjonen bygget opp et omfattende nettverk bestående av amatører og profesjonelle, og har blitt et kunnskapssenter for bevaring av kulturarv. Den har også etablert *Direktoratet for immateriell kulturarv*. Direktoratets arbeid omfatter blant annet å føre et nasjonalt register over immateriell kulturarv, i tett kontakt med de berørte kulturarvspraksisene.

I tråd med Dance-ICH prosjektets målsetting valgte vi jobbe med Sárköz-samfunnet, som har vært registrert i det nasjonale kulturarvsregisteret siden 2012. I tillegg til å ha en rik dansetradisjon er også andre elementer innen levende kulturarv sterkt representert hos denne gruppa. En karakteristisk pardans i Sárköz-danstradisjonen er *csárdás*, hvor en langsom versjon fortsatt er en sentral del av kulturarven. *Csárdás* dansen har dype røtter i denne regionen og har blomstret opp igjen i nyere tid. For all immateriell kulturarv i dette området gjenspeiler prinsippene i 2003-konvensjonen seg: den går i arv fra generasjon til generasjon, den tilpasser seg stadig nye sosiale og kulturelle sammenhenger, den er ikke statisk, og den er en essensiell del av samfunnets identitet.

Prosjektets utstilling og tilhørende arrangementer hadde fokus på kunnskapsoverføring gjennom museumsundervisning, med dansemiljøet som utgangspunkt, for å gjøre barn og voksne til aktive museumsbesøkende – og for å gi dem innsikt i og forståelse for dans som immateriell kulturarv.

Bilde 1: *Friss csárdás* fra
Sárköz-regionen, Szentendre,
Ungarn, 2024.

Foto: Hungarian Open Air
Museum, Balázs Farkas-Mohi.

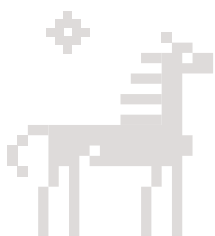

Lokalmiljø

Sárköz er en distinkt kulturell region langs nedre del av elva Donau i Ungarn. Regionens særegne veve- og broderitradisjoner, perlekrager, fargerike drakter i kvalitetsmaterialer, tilbehør, dialekter, folkesanger og lokale danser der med på å definere den kulturelle identiteten til lokalbefolkningen .

Området opprettholder fortsatt sterke lokale praksiser, hvor kunnskapsoverføring mellom generasjoner er en av de mest utbredte metodene for læring. Viktige arenaer for slik overføring i Sárköz-regionen er ungarske dansehus, dansegruppers øvinger, organiserte dansearrangementer, slik som innhøstingsball, skoleball og lignende. Dansehusbevegelsen har ført til at lokale danser er blitt institusjonalisert i skoler og kulturhus, åpne for både barn og voksne – kvinner og menn. I tillegg til dansehus og øvingslokaler er scenen også en vanlig arena for tradisjonell dans, inkludert *Sárköz csárdás*. Folkloristiske sceneopptredener og danse teater har blitt stadig mer populære.

Under kulturarvspraksisutstillingen i prosjektet ble dansen *Sárköz csárdás*, presentert som et komplekst kulturelt fenomen. Lokalsamfunnet oppfordret besøkende og deltakere i museets undervisningsprogrammer til å oppleve tradisjonene gjennom danse- og sangverksteder samt håndverksaktiviteter.

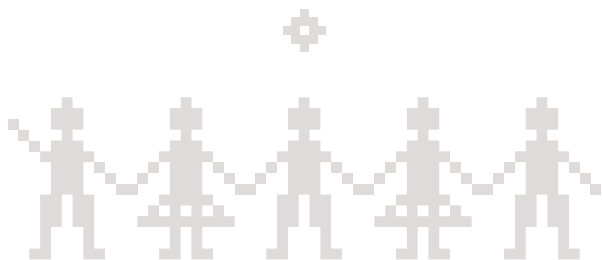

Metodologi

Et viktig mål med feltarbeidet var å finne ut hvilken plass og rolle dans som levende kulturarv har i samfunnslivet i Ungarn, og hvilke metoder som har utviklet seg lokalt for kunnskapsoverføring. Basert på dette har Hungarian Open Air Museum utviklet ulike pedagogiske danseprogrammer, som både lokalmiljø og museet kan gjennomføre når som helst.

Vi har arbeidet med ulike aldersgrupper – fra grunnskoleelever og ungdomsskoleelever, til eldre personer med demens.

For de eldre var målet å forbedre livskvaliteten, både fysisk og psykisk, ved å integrere dans i erindringssamtaler. For ungdomsskoleelever utviklet vi et utadrettet program hvor de kunne sammenligne dansearrangementer før og nå, og slik forstå dansens betydning for sosialisering og relasjonsbygging. For yngre barn var målet å skape engasjement for dans, hjelpe dem til å uttrykke seg fritt og ha glede av bevegelse.

Bilde 2: Dansearrangementet knyttet til utstillingen i Hungarian Open Air Museum, Szentendre, Ungarn, 2024. Foto: Hungarian Open Air Museum, borsi.

Bilde 3: Dansere og musikere fra lokalsamfunnet oppfordrer gjestene til å danse, Szentendre, Ungarn, 2024. Foto: Hungarian Open Air Museum, Eszter Csonka-Takács.

Resultater, løsninger og målgrupper

I tilknytning til den deltagende danseutstillingen ble det arrangert flere dansearrangement for å oppleve det sosiale aspektet i den ungarske dansetradisjonen samt for å lære om mangfoldet i den ungarske immaterielle dansekulturarven. Noen av programmene var åpne for alle, slik at alle museumsbesøkende kunne delta. Undervisningsaktivitetene var primært rettet mot barn og eldre. Gjennom disse programmene fikk deltakerne oppleve og delta fysisk i Sárköz-dansen. Det sosiale og inkluderende aspektet i danse- og musikktradisjonen ble styrket gjennom synliggjøringen av Sárköz-dansegruppen. Arrangementene gjorde den immaterielle kulturarven mer synlig, feiret dens mangfold og bidro til å bringe den nærmere museumsbesøkende.

Eldre personer med demens ble invitert til å delta i vanlige danser (pardans og runddans) eller dans sittende. Dans er en multisensorisk aktivitet – musikk, visuelle omgivelser, berøring og bevegelse virker sammen og gir positive effekter for personer med demens. Det er også god fysisk trening og kan potensielt forbedre kognitive funksjoner som hukommelse, for ikke å nevne dansens evne til å løfte humøret.

Programmet for videregående elever tok utgangspunkt i historiefortellinger fra Sárköz-samfunnet. Ved å liste opp dansearrangementer før og nå, satte vi fokus på mangfoldet av danseformer og hvordan de har vært et viktig kommunikasjonsmiddel mellom mennesker og et verktøy for sosialt samspill i lokalsamfunnet.

Presentasjonen av Sárköz-drakten introduserte også et annet nivå av ikke-verbal kommunikasjon under dansen. Programmet ble avsluttet med en debatt der elevene delte meninger og reflekterte over dansens rolle og betydning før og nå.

Bilde 4: Kunnskapsoverføring mellom generasjoner, Szentendre, Ungarn, 2024.
Foto: Hungarian Open Air Museum, Balázs Farkas-Mohi.

I skoleferien inviterte vi barn på sommerleir til å se på videoinstallasjonen i utstillingen og la seg inspirere til å danse fritt. Aktiviteten fungerte som en øvelse i gruppesamhold og lærte dem å uttrykke seg gjennom bevegelse og dans.

Programmene ga museumsbesøkende og grupper muligheten til å komme i kontakt med lokalsamfunnets immaterielle kulturarv, og dermed «fange det immaterielle».

Refleksjoner, utfordringer og fordeler for alle involverte

Kulturarvspraksis-utstillingen har styrket betydningen av deltakelse fra dansegrupper og dansemiljøer i museumsprogrammene. Den aktive deltakelsen hjalp oss med å forstå både den verbale og ikke-verbale kunnskapen som formidles gjennom dans som levende kulturarv. Dette ble ytterligere forsterket gjennom deltakelse av selve dansegruppen. For disse kulturbærerne er det helt naturlig å videreføre og ivareta sine tradisjoner. Å nå ut til den yngre generasjonen er en vedvarende utfordring for det kulturarvsgrupper. Museumsprogrammene, som ble utviklet i tett samarbeid mellom dansegrupper og museumsansatte, ga dem en ny mulighet til å videreføre kulturarven.

La oss for eksempel se på erfaringene med aktiviteter for ulike aldersgrupper. Forskning har vist at dans kan ha stor positiv effekt for personer som lever med demens. Det kan forbedre humøret, redusere angst og stimulere kognitiv funksjon. Sosialt fremmer det samhandling og tilknytning. Fysisk styrker det balanse, koordinasjon og generell velvære. Viktig er det også at dans kan øke selvfølelsen. En av utfordringene vi lett overvant var deltakernes fysiske tilstand (noen hadde begrenset bevegelighet, og andre satt i rullestol); dette ble løst ved å tilby sittende dans, noe som fungerte svært godt. På den måten ble ingen utelatt.

De fleste videregående skoler har et veldig stramt program, så det å organisere en tur til museet for å delta i programmet var ikke et alternativ. Løsningen

ble et oppsøkende skoleprogram, der vi også tok med gjenstander fra museet for å beholde tilknytningen. Det kan være utfordrende å fange og holde på oppmerksomheten til elever fra de nyere gen ville være for sjenerte til å danse foran hele klassen, og valgte derfor en annen tilnærming: I stedet for å lære trinn reflekterte de over dansens betydning for relasjonsbygging og sosialt samspill. I stedet for å teste deres leksikalske kunnskap, fokuserte vi på deres egne erfaringer, evne til problemløsning og kreativitet. Gjennom dette programmet forbedret ungdommene sine kommunikasjonsferdigheter og ble mer samarbeidsvillige; samtidig styrket vi deres interesse for dans og museet.

Bilde 5: En dansekoffert – et uunnværlig tilbehør til et dansearrangement knyttet til utstillingen, Szentendre, Ungarn, 2024. Foto: Hungarian Open Air Museum, Fruzsina Arkhely.

Samskaping (Co-creation): Med samskaping mener vi at museumspersonalet samarbeidet tett med medlemmer av lokalmiljøet for å utvikle og gjennomføre de programmene som er beskrevet i teksten.

Fasilitator (A Facilitator): I utviklingen av museumsundervisningen fungerte museumspedagogene som fasilitator, altså en person som ledet aktivitetene på en mild og veiledende måte – uten å ta styring eller dominere.

Deltakende (Participatory): Dette er et sentralt begrep i hele prosjektet og understreker viktigheten av aktiv involvering i forståelsen av immateriell kulturarv – i motsetning til passive og presentasjonsbaserte arrangementer.

Videreføring (Transmission): I en bredere forstand refererer dette til formidlingen av dansens budskap, som kan skje både innenfor rammen av immateriell kulturarv og gjennom museets undervisningsaktiviteter.

Lokalmiljø (Community): I denne ungarske konteksten refererer “miljø” til de bærende grupper for kulturarven som er registrert i det nasjonale registeret over immateriell kulturarv.

Rebeka Kunej

Innledning

Ved Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts (ZRC SAZU), har Institutt for etnomusikologi – grunnlagt i 1934 – en omfattende samling feltopptak gjort av instituttets forskere – og nye opptak legges stadig til. Instituttet arbeider også aktivt med å innhente og arkivere eksterne lydsamlinger av slovensk folkemusikk fra andre institusjoner og privatpersoner.

I dag fokuserer instituttets forskning på to hovedområder: For det første å identifisere uttrykk for slovensk identitet i form av folkemusikk og dans, og utforske grensene og samspillet med omkringliggende kulturer. For det andre undersøker instituttet hvordan moderne kreativitet forenes med musikk- og dansearven, og samtidig tolker samtidsfenomener.

Instituttet supplerer forskningsarbeidet sitt ved å digitalisere det rike analoge arkivet over slovensk folkesang, dans og musikk, og gjøre samlingene tilgjengelige for offentligheten via plattformen Etnomuza. Dette er en digital plattform utviklet av ZRC SAZU, hvor lyd-, manuskript-, bilde- og videomateriale knyttet til slovensk musikk- og dansearv presenteres. Materialet velges ut, settes sammen i komplette samlinger og utstyres med metadata og tilhørende studier. Plattformen gir først og fremst innsikt i tidligere musikalske praksiser og sosiale fenomener, men kan også være en kilde til videre forskning eller ny bruk og gjenskapelse.

Bilde 1: Med utgangspunkt i historiske opptak av trekkspilleren deltok unge musikere, som var medlemmer av folkedansensemblen, i en samskapende prosess som bygde bro mellom tradisjon og samtidsfortolkning av den lokale dansearven, Horjul, Slovenia, 2024. Foto: Rebeka Kunej.

Lokalmiljø

Bilde 2: Folkedansmelodiene som ble innspilt av Rudy Sečnik (1907–1991), en lokal tradisjonsmusiker, dannet grunnlaget for instituttets samarbeid med lokalsamfunnet. Kilde: © Privat samling.

Prosjektet Dance-ICH fokuserte på danseaktører i Horjul kommune.

Kulturarvmiljøet er multimodalt, noe som innebar at vi arbeidet på ulike måter i lokalsamfunnet og tilpasset oss hver aktør individuelt.

På barneskolen i Horjul organiserte vi, i samarbeid med lærerne, undervisningstimer der elevene ble introdusert for områdets musikk- og dansearv. Vi presenterte instituttet og prosjektet, lyttet til arkivopptak, danset ulike folkedanser sammen og skapte musikk til disse dansene. Resultatet ble en forestilling på julemarkedet. Vi samarbeidet også med barnehagebarn og ansatte ved begge utdanningsinstitusjonene i kommunen.

I folkløreensemblen arbeidet vi hovedsakelig med musikerne. Utgangspunktet var gamle opptak av en lokal trekkspillspiller, som vi brukte i en ny samskapende prosess. Opptakene ble gitt til ensembles kunstneriske leder som utgangspunkt for scenisk koreografi. Sammen med unge musikere (fiolin, klarinett, trekkspill og kontrabass) skapte vi dansemelodier som ble fremført i en forestilling for å revitalisere folkemusikktradisjoner.

Musikken var også utgangspunktet for den samskapte kulturarvspraksisutstillingen våren 2025, som er knyttet til prosjektets hovedutstilling. Disse aktivitetene rettet seg både mot lokalmiljøet og andre som var interessert i dansearven fra Horjul-dalen.

Gjennom å etablere utstillingen lokalt i Horjul ønsket vi også å engasjere bredere deler av lokalbefolkningen – direkte eller indirekte – og vi anser alle innbyggerne som viktige kulturarvsbærere i lokalmiljøet.

Metodologi

Utgangspunktet for samarbeidet med lokalsamfunnet var opptak i arkivet til Institutt for etnomusikologi ZRC SAZU – opptak som var ukjente for hele lokalsamfunnet de stammer fra. Dette er kassettopptak gjort av Rudi Sečnik, lokalt kjent som Cankarjev Rudi, som forsto verdien av tradisjonelle dansemelodier fra sin ungdom. På 1980-tallet gjorde han egne opptak der han spilte trekkspill for å sikre at disse melodiene ikke skulle gå tapt og bli glemt. Han ga en kopi av opptakene til søsteren sin, som deretter ga den videre til sitt barnebarn. Ved en lykkelig tilfeldighet havnet opptakene i arkivet til Institutt for etnomusikologi ZRC SAZU. Lydmaterialet er direkte knyttet til stedets dansearv og som tidligere hadde blitt fullstendig oversett, ble utgangspunktet for et kreativt samarbeid med lokalsamfunnet i Horjul.

Vi presenterte Dance – ICH-prosjektet for ulike aktører i lokalsamfunnet (kommunen, barneskolen og kulturforeningen som huser folkedansensemblet). Basert på samtaler med de ulike interessegruppene og deres uttrykte behov og ønsker, skisserte vi et videre samarbeid. Dette resulterte i følgende initiativer: musikalske gjenskapelser i samtidsform (revitalisering av opptak), bruk av dansemelodier i deltakende barneaktiviteter knyttet til diskusjoner om kulturarv, og økt bevissthet om kulturarv gjennom en lokal utstilling.

Bilde 3: Dansearrangement for barn, som både danset og spilte musikk, arrangert på en grunnskole under julebasaren, Horjul, Slovenia, 2023.
Foto: Rebeka Kunej.

Bilde 4: Ved åpningen av prosjektutstillingen i Horjul, Slovenia (april 2025), holdt det lokale folkedansensemblen en unik opptreden. Foto: Nace Kunej.

Resultater, løsninger og målgrupper

Utgangspunktet for kulturarvspraksis-utstillingen var lydopptak og kuraterte dansetoner. Den første delen av utstillingen knyttet seg direkte til disse dokumentene og kunne derfor delvis foregå før åpningen av den felles europeiske danseutstillingen. Målet var å gjøre lokalsamfunnet i stand til å ta tilbake eierskapet til sin musikk- og dansearv, tolke den på egne premisser, og bruke den i tråd med egne behov, selv om dette avvek fra våre opprinnelige forventninger.

Det ble holdt verksteder i både barnehage og barneskole, og nesten alle barn i alderen 3–15 år deltok. I barnehagene besto verkstedene av samtaler om dansekultur og skikker, visning av dokumentarfilm og dans. På skolen lærte utvalgte klasser folkedanser i undervisningen, med en åpen forestilling som høydepunkt. Der delte barna dansetradisjonen med foreldre, jevnaldrende og lokalmiljø – en måte å føre tradisjonen inn i nåtiden på.

Responsen fra ansatte og barn var så positiv at vi arrangerte en tredje runde med verksteder, denne gangen rettet mot lærere og pedagoger. Målet var å gi dem verktøy til å integrere lokal musikk- og dansearv i undervisningen, og dermed sikre videreføring av tradisjonen.

Folkloreensemblen, som er en del av den eneste aktive kulturföreningen i kommunen, tok en annen tilnærming. Musikerne revitaliserte Rudi Sečniks opptak og formidlet dem til et bredere publikum. Melodiene ble fremført ved en nasjonal visning og oppnådde anerkjennelse på høyt nivå. Ensamblen har også

opptrådt med moderne koreografier og musikk på utstillingens arrangementer, inkludert åpninger og verksteder.

Den andre delen av kulturarvspraksis-utstillingen var direkte knyttet til selve den europeiske prosjektutstillingen. For å styrke lokalmiljøets følelse av tilhørighet ble utstillingen ikke bare vist i Ljubljana, men også lokalt i Horjul. I hovedstaden besto utstillingsaktivitetene av åpne danseverksteder for tilfeldige besøkende, mens de i Horjul var tilpasset ulike aldersgrupper – fra barnehagebarn som fikk prøve dans, til eldre.

I samarbeid med den lokale pensjonistforeningen ble dans for eldre erstattet med samtaler og vitnesbyrd om fortidens danseopplevelser. Slik ble dyrebare minner brakt til live samtidig som man besøkte utstillingen.

Refleksjoner, utfordringer og gevinster for alle involverte

Som forskningsinstitusjon har prosjektet gitt oss nye innsikter i hvordan vi kan samarbeide med lokalsamfunn. Det har også bekreftet at begge parter kan dra nytte av å være åpne og tydelige om sine behov og ønsker.

Som forventet var responsen fra lokale myndigheter positiv. De har støttet prosjektet både i prinsippet og i praksis, ved å stille til rådighet både infrastruktur og utstillingslokaler ved behov. De uttrykte også tilfredshet med å ha vært vertskap for den europeiske utstillingen i rådhuset, og med å være inkludert i utstillingsinnholdet som en representert lokal kulturarvsbærer.

Bilde 5: Å engasjere de yngste i samtalen om den lokale dansearven gir både verdifulle erfaringer og pedagogiske utfordringer. Kulturarvspraksis-utstillingen i barnehagen i Horjul, Slovenia, november 2024. Foto: Andreja Naglič Kumer, © OŠ Horjul.

Bevisstheten om at en liten by i utkanten ble presentert i fem andre europeiske land, har gjort dem stolte.

Det viste seg avgjørende å henvende seg på en ikke-akademisk, delvis faktabasert og pragmatisk måte, og at vi tok hensyn til deres behov: å gjenoppdage sine dansetradisjoner, å skape en lokal diskusjon om dansearv, og å tilby innbyggerne mer kulturelt innhold.

Vi antok på forhånd at det minst utfordrende ville bli samarbeidet med det lokale folkløreensemblet, som har erfaring med å gjenskape dansearv på scenen. Likevel ble samskappingsprosessen gjentatte ganger hemmet av motstridende interesser fra begge sider. Ensembles aktiviteter er sterkt preget av kulturpolitikken for amatørkultur, som er konkurransepreget og fokusert på scenekunstneriske prestasjoner. Ensembles prioriteringer handler ofte om å skape attraktive forestillinger for dansedommere – noe som ikke nødvendigvis er koblet til lokal kontekst. Fra dette ståstedet fremsto ikke det lokale lydmaterialiet og den lokale dansearven som tilstrekkelig interessant til å danne grunnlag for en ny scenekoreografi.

I motsetning til dette har skoleledelsen, lærere og pedagoger, til tross for rammer i læreplanen, inkludert lokal musikk- og dansearv i undervisningen. De har også uttrykt ønske om å lære mer på området, fordi de ser på dette som en mulighet til å overføre arven til barna – og dermed bidra til å bevare den lokale kulturarven for fremtidige generasjoner.

Prosjektets mest verdifulle bidrag har vært etableringen av nye samarbeidsrelasjoner mellom forskningsinstitusjonen og det lokale kulturarvsmiljøet. Kontaktene og de gode erfaringene fra prosjektet gir et solid grunnlag for fremtidige samarbeidsprosjekter.

Samskaping (Co-creation): I prosjektets samarbeid ble arbeidsprosessen kontinuerlig forhandlet. Resultatene ble tilpasset forventningene til alle involverte aktører, og det ble lagt vekt på felles beslutninger som kunne ivareta alles interesser.

Fasilitator (Facilitator): Instituttet fungerte som en tilrettelegger og formidler mellom to ulike, men realterte verdener: det arkiverte lydarvsmaterialet og dansearven på den ene siden, og det lokale kulturarvsmiljøet på den andre.

Deltakende (Participatory): Deltakelse foregikk på flere nivåer – fra individuell involvering og samarbeid med kommunale myndigheter og utdanningsinstitusjoner, til formalisert samhandling i en kulturell og kunstnerisk forening.

Videreføring (Transmission): Prosjektet muliggjorde ulike former for kunnskaps- og kulturarvsvidereføring: fra dansere og musikere som deltok aktivt, til formidling av lokal arv gjennom utstillinger og lokal media, samt digitalisering av analogt lydmateriale, som gjorde lydarven tilgjengelig i det digitale rommet.

Lokalmiljø (Community): I dette tilfellet besto kulturarvsmiljøet av enkeltpersoner med ulike aldre, interesser og preferanser. Innenfor ett og samme lokalsamfunn ble flere grupper identifisert som viktige deler av et felles kulturarvsmiljø.

Zoi N. Margari
Maria I. Koutsouba

Innledning

Den greske fokusprosjektet kjennetegnes av å ha en tilnærming som anerkjenner akademiske institusjoner, som Hellenic Folklore Research Centre of the Academy of Athens (heretter HFRC-AA) og the School/Department of Physical Education and Sport Science of the National and Kapodistrian University of Athens (heretter S/DPESS NKUA), i bærekraftig forvaltning av gresk dans og tilhørende kulturarvsmiljø.

Fokusprosjektet vårt fokuserte på et hybrid kulturarvsmiljø som, ifølge etnografisk forskning, spiller en katalytisk rolle i bærekraft og motstandskraft knyttet til dans og dansepraksiser som levende kulturarv i Hellas.

Basert på funn fra HFRC-AA – som fungerer som det nasjonale dokumentasjonssenteret for gresk folkekultur, med spesialisering innen etnografisk, folkloristisk, antropologisk og etnologisk forskning – ble viktigheten av spesialiserte danselærere i alle aspekter av å erfare dans som levende kulturarv fremhevet. Deres betydning ble understreket av HFRC-AA, som er dedikert til innsamling, dokumentasjon og studier av kulturarvuttrykk. Senteret har også som mål å støtte bærekraftige forvaltningspraksiser anvendt av offentlige forvaltningsorganer og lokalsamfunn (lokale, over-lokale, diasporiske og hybride), som jobber for å verne om og videreføre tradisjonell kunnskap og ferdigheter. Innenfor dette rammeverket har HFRC-AA observert denne samfunnsgruppens avgjørende rolle og grundig undersøkt dens relasjoner til andre dansearvmiljø over hele Hellas.

I tillegg ble det, i samarbeid med S/DPESS-NKUA, det eldste og største statlige universitetet i Hellas, gjennomført en dypere analyse. S/DPESS-NKUA tilbyr et helhetlig og tverrfaglig miljø for dansestudier, med en lang tradisjon innen undervisning, forskning og arkivering av dans som levende kulturarv på tvers av utdanningsnivåer. Analysen fokuserte derfor på gruppen av danselærere som kontinuerlig har blitt utviklet innenfor rammene av denne institusjonen.

Bilde 1: Fremmer av synergier mellom institusjonelle rammer og grasrotbaserte kulturarvsmiljøer gjennom offentlig folkloristikk og samskapende metoder under *Dance as living ICH of the 21st century. From dance ethnography to a dance class: Dance knowledge, research, transmission, presentation & the role of dance academics*. Workshop arrangert av Hellenic Folklore Research Centre ved Athens akademi. Østhallen, Athens akademi, Athen, Hellas, 2023.
Foto: Thanos Kinigaris.

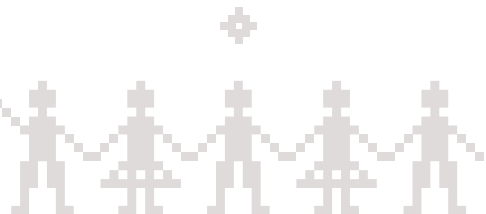

Det valgte kulturarvsmiljøet består av spesialiserte danselærere, studenter, kandidater og videreutdannede lærere, som fungerer som en brobygger mellom institusjoner, offentlig forvaltning og kulturarvssamfunn. Vi vil eksemplifisere en hybrid modell for bærekraftig samhandling og samskapende tilnærminger til dans som levende kulturarv.

Lokalmiljø

Danselærere, studenter og kandidater som er spesialister på gresk tradisjonell dans ved S/DPESS-NKUA, utgjør et overordnet nettverk i kulturarvsmiljøet for dans i Hellas. Disse fungerer som en dynamisk bro mellom lokale og diasporiske dansemiljø. De fungerer som katalysatorer i arbeidet med å verne dans som levende, immateriell kulturarv, og bidrar i vesentlig grad til identifisering, dokumentasjon, forskning, bevaring, beskyttelse, formidling, styrking, overføring og revitalisering av gresk tradisjonell dans og dansepraksiser.

På dette grunnlaget oppfyller dette hybride referansesamfunnet, med over 2500 medlemmer, fullt ut kravene fastsatt i UNESCOs 2003-konvensjon for vern av immateriell kulturarv. Medlemmene samhandler aktivt med en rekke lokale, diasporiske og hybride kulturarvsmiljø. De fleste av dem kommer fra periferien av Hellas og hadde allerede et engasjement i gresk tradisjonell dans gjennom familie, sitt lokalsamfunn eller personlig erfaring før de begynte ved universitetet. Selv de uten formell bakgrunn har som regel et nært forhold til dans som et levende og sterkt uttrykk for gresk kulturell identitet.

Når studentene begynner studiene og spesialiserer seg i gresk tradisjonell dans, velger de ofte enten egne lokalsamfunn eller mindre utforskede regioner som fokus for sine etnografiske prosjekter. Dermed dokumenterer de danser og praksiser som tidligere i liten grad har blitt studert. På denne måten møtes og veves medlemmene i dette hybride samfunnet sammen, med sine ulike etnokulturelle bakgrunner, gjennom etnografiske og pedagogiske praksiser, og favner flere lag av greske kulturelle uttrykk.

Innenfor rammen av dette fokusprosjektet ble det lagt vekt på å dokumentere, analysere og støtte deres innsats, med særlig fokus på den avgjørende rollen de spiller i perioden etter UNESCO-konvensjonens vedtak. Vi fulgte deres engasjement slik det utspilte seg i tradisjonelle dansearrangementer, blant annet festlige, høytidelige og pedagogiske samlinger i både lokale og urbane sammenhenger, og gjennom nye, hybride former som åpne dansetimer utendørs. Alt dette vitner om kulturarvsmiljøet stadig nyskapende og relevante status og vitalitet.

Bilde 2: Utvikling av konseptet «kulturarvpraksis-utstilling» gjennom samskaping og synergier: Kjerne-medlemmer fra kulturarvsmiljøet i samarbeid og dans med lokale miljøer, regionalt forankrede miljøer, diasporamiljøer og hybride danse-miljøer under *Dance as living ICH of the 21st century. From dance ethnography to a dance class: Dance knowledge, research, transmission, presentation & the role of dance academics*. Workshop, Athen, Hellas, 2023. Foto: Zoi N. Margari.

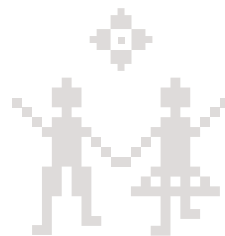

Metodologi

Innenfor rammen av den greske fokusprosjektet hadde de greske partnerne som mål å fremme synergier mellom institusjonelle rammeverk og grasrotbaserte kulturarvmiljø. Arbeidet bygde på folkloristiske og samskapende metodologier.

Prosessen startet med møter der medlemmene av kjerne-kulturarvmiljøet (heretter CHC) ble introdusert for moderne rammer for videreføring, oppdatert på nasjonale og internasjonale forskrifter, og gjort kjent med deltakende metoder innen kulturforvaltning. Det ble også lagt vekt på modeller for deltakende forskning, der CHC inntok aktive roller i å løfte fram stemmene til utøvere av dansearv. De strukturerte diskusjonene ga innsikt i utfordringene som følger av institusjonalisering og musealisering, og bidro til å utvikle samskapende tilnærminger til samfunnsdrevet kulturarvsforvaltning.

Samarbeidet kulminerte i den greske Dance-ICH-konferansen (14.–16.12.2023), der CHC-medlemmer arbeidet sammen med lokale, diasporiske og hybride samfunn om å utvikle praksisbaserte utstillingsarrangementer. I etterkant deltok alle aktører i samskapingen av utstillingsmateriale (paneler, filmer) og utformingen av deltakende dansearrangementer, for å sikre en helhetlig representasjon av dans som levende kulturarv. For å oppnå dette, ble følgende trinnvise deltakende metodologi tatt i bruk: a) utvikling av fasilitatormodeller, b) identifisering og planlegging av eksempelstudier, c) samskaping av retningslinjer for bærekraftige utstillinger. Gjennom denne helhetlige tilnærmingen ble lokalsamfunnenes rolle i videreføringen av dans og dansing som levende kulturarv styrket.

Bilde 3: «Deltakende dansearrangement» arrangert som en del av kulturarvpraksis-utstillingene ved *DANCE. Europe's Living Heritage in Motion*. Athen, Hellas, 2025. Foto: Eleni Filippidou

Bilde 4: «Deltakende dansearrangement» arrangert som en del av kulturarvpraksis-utstillingene ved *DANCE. Europe's Living Heritage in Motion*. Athen, Hellas, 2025. Foto: Maria I. Koutsouba

Resultater, løsninger og publikum

Gjennomføringen av konseptet «kulturarvspraksis-utstilling», i forlengelsen av de deltagende dansearrangementene, var et innovativt forsøk på å fremme deltakelse i videreføringen av gresk tradisjonell dans og dansing som levende immateriell kulturarv (IKA). Arrangementene fungerte som dynamiske møteplasser der tradisjonsbærere, danseutøvere, forskere og kulturarvsforvaltere kom sammen for å forhandle om og samskape bærekraftige modeller for overføring og revitalisering av dansetradisjoner. Gjennom interaktive utstillinger, liveopptredener og strukturerte diskusjoner, hadde prosjektet som mål å bygge bro mellom akademiske institusjoner og grasrotbaserte kultursamfunn, med vekt på den aktive rollen lokale aktører spiller i kulturarvsforvaltning.

Under Athen-workshopen, som ble organisert av HFRC-AA og støttet av S/DPESS, ble det presentert ulike tilnærminger til dansearv gjennom integrering av etnografiske casestudier, audiovisuell dokumentasjon og kroppsliggjort kunnskapsoverføring. Deltakelsen fra medlemmene i kjerne-kulturarvsmiljøet (CHC) var avgjørende for struktureringen av disse arrangementene. Som formidlere mellom institusjonelle rammer og folkelige dansepraksiser bidro de til en samskapende prosess som styrket utøvernes handlekraft. Bidragene omfattet demonstrative dansesesjoner, muntlig historiefortelling og refleksjonsdialoger om utfordringene ved å institusjonalisere immateriell kulturarv uten å undergrave dens flyt og tilpasningsevne.

Et sentralt resultat var utformingen av en tilpasningsdyktig fasilitatormodell, som tilbød et fleksibelt metodologisk rammeverk for å integrere lokale og diasporiske kulturarvssamfunn i tiltak for vern av dans. Modellen bygger på tre sammenhengende pilarer:

- i. etnografisk engasjement og dokumentasjon
- ii. deltagende samskaping i kulturarvsarrangementer
- iii. politisk påvirkning for bærekraftig kulturforvaltning

Ved å involvere lokalmiljøets medlemmer aktivt i struktureringen av utstillingen, fremmet prosjektet en nedenfra-og-opp-tilnærming som motvirket tradisjonelle ovenfra-og-ned-paradigmer i kulturarvsforvaltning.

Fra et publikumsperspektiv tiltrakk arrangementene seg en mangfoldig gruppe deltagere, med alt fra akademikere, forskere og beslutningstakere, til lokale kulturföreninger, skoler, klubber og allmennheten. Den strategiske markedsføringen av utstillingen la vekt på tilgjengelighet og inkludering, og sørget for at lokalsamfunnets medlemmer kunne kjenne igjen egne, levde erfaringer i presentasjonene. Gjennom målrettet formidlingsarbeid, med kampanjer i digitale medier og lokale samarbeid, lyktes arrangementene i å engasjere både spesialiserte og ikke-spesialiserte målgrupper, og demonstrerte den greske tradisjonelle dansens relevans i dagens sosio-kulturelle kontekster. Integreringen av performative elementer i forståelsen av hva en utstilling kan være økte i overføringen av kulturarv.

Photo 5: «Deltakende dansearrangement» arrangert som en del av kulturarvspraksis-utstillingene ved DANCE. *Europe's Living Heritage in Motion*. Athen, Hellas, 2025. Foto: Zoi N. Margari.

Refleksjoner, utfordringer og fordeler for alle involverte

Utstillingen med dansearrangementene ga en unik mulighet til å observere og kritisk vurdere dynamikken i deltakende kulturarvsforvaltning i virkelige situasjoner. En sentral innsikt var at kjerne-kulturarvsmiljøet (CHC) spiller en viktig rolle som kulturelle mellomledd. Ved å navigere mellom institusjonelle rammer og folkelige kulturarvsmiljø la de til rette for meningsfulle dialoger, forhandlet om ulike fortellinger om kulturarven, og arbeidet for mer inkluderende vernepolitikk.

Blant de viktigste fordelene var styrkingen av lokale, regionale, diaspora- og hybride kulturarvsmiljøer. Gjennom sin aktive deltakelse gjenvant disse miljøene kontroll over sine immaterielle kulturuttrykk. Deltakerne understreket at den deltakende utstillingsplattformen gjorde det mulig for dem å bygge nettverk, utveksle erfaringer og styrke overføringen av kunnskap mellom generasjoner. Dette økte både verdsettelsen og motstandsdyktigheten til gresk tradisjonell dans.

Prosjektet møtte imidlertid flere utfordringer. En av hovedvanskene var å balansere de ulike forventningene blant interessentene. Mens akademiske og institusjonelle partnere ønsket å gjennomføre strukturerte vernestrategier, var mange danseutøvere nølende. De fryktet at mangel på formaliserte rammer eller ekspertise kunne medføre at de ikke kunne delta fullt ut i verneprosessen. Det ble også tydelig at det sterke akademiske miljøet hvor utstillingen og de deltakende arrangementene ble utformet, nemlig HFRC-AA og S/DPESS-NKUA, i starten skapte skepsis blant besøkende og dansemiljøene. De fryktet at institusjonalisering kunne føre til overregulering og til slutt kvele dansens organiske utvikling.

En annen utfordring var å sikre langsiktig bærekraft. Selv om arrangementene demonstrerte at deltakende forvaltningsmodeller for kulturarv er gjennomførbare, gjensto spørsmålet om hvordan disse initiativene kunne

institusjonaliseres uten å miste sin grasrotkarakter. For å møte dette ble det opprinnelig bestemt at Dance-ICH-utstillingen skulle bli en permanent installasjon, slik at den kunne fungere utover prosjektets slutt som en stabil, men fleksibel støtte for den erfaringsbaserte tilnærmingen til dans og dansepraksiser som levende kulturarv.

Med disse bekymringene som bakgrunn prioriterte prosjektet fleksible, deltakende folkloristiske tilnærminger, som vektlegger dansemiljødrevne prosesser fremfor rigide institusjonsrammer .

Videre spilte CHC-medlemmene en sentral rolle i å etablere permanente nettverk for kulturell konvergens mellom lokale, regionale, diaspora- og hybride dansearvsmiljøer og praksismiljøer i Hellas og i utlandet. Disse nettverkene ble utformet for å: a) kontinuerlig berike utstillingsinnholdet gjennom bidrag fra dansegruppene, og b) systematisk fremme nye tematiske utvidelser av praksisarrangementene, slik at kulturell interaksjon og gjensidig styrking sikres.

Totalt sett viste prosjektet det transformative potensialet i deltakende vern av kulturarv, og demonstrerte at fleksibilitet, styrking av dansemiljø og bærekraftige modeller er nøkkelen til å bevare og revitalisere dans som levende kulturarv i vår tid. Ettersom kulturarvspolitikken stadig utvikler seg, gir erfaringene fra denne casestudien viktige lærdommer for å sikre at vernetiltak forblir tilpasset behovene og ønskene til dansemiljøene skal tjene.

Samskaping (Co-creation): En samarbeidsprosess der institusjoner og dansemiljø sammen utformer og gjennomfører forvaltning og vern av kulturarv, og deler kunnskap og ansvar.

Fasilitator (Facilitator): En person eller institusjon som muliggjør kulturarvspraksiser ved å støtte dialog, deltakelse og tilgang til informasjon og ressurser.

Deltakende (Participatory): En metodologisk tilnærming som aktivt involverer fellesskap som likeverdige partnere i planlegging, beslutningstaking og gjennomføring av kulturarvsforvaltning og vern.

Videreføring (Transmission): Den pågående prosessen med å videreføre kulturell kunnskap, ferdigheter og praksiser på tvers av generasjoner eller innen ulike dansemiljø.

Lokalmiljø (Community): En gruppe som deler og praktiserer bestemte kulturelle uttrykk, forankret i identitet og kontinuitet, og som er sentrale i vernarbeidet.

KONKLUSJON

Tone Erlien Myrvold

Anja Serec Hodžar

Mieke Witkamp

Dance-ICH-prosjektet ble utformet som et transnasjonalt initiativ for bærekraftig vern av dans som immateriell kulturarv gjennom samskapende tilnærminger mellom museer, forskningsinstitusjoner og lokalsamfunn. Det viktigste behovet, som reflekteres i alle casestudier, er å sikre langsiktig overføring av dansekompetanse og å opprettholde vitaliteten i tradisjonelle danser innenfor samtidens kontekster. Prosjektets endelige mål er å transformere kulturinstitusjoner fra passive utstillere til aktive fasilitatorer av levende arv, samt å skape bærekraftige samarbeidsmodeller basert på deltakelse, samskaping og gjensidig respekt mellom institusjoner og dansemiljø.

Både institusjoner og dansemiljøer viser stor interesse for samarbeid. Institusjonene bidrar med faglig ekspertise, infrastruktur, tilgang til finansiering og muligheter for større synlighet, mens dansemiljøene bidrar med erfaringsbasert og levende kunnskap, emosjonelt engasjement og kreativ energi. Selv om det finnes ulike forventninger og tilnærminger, har åpne, transparente og fleksible prosesser dannet grunnlaget for gjensidig tilfredshet. Dansemiljøene etterlyser anerkjennelse, større inkludering i beslutningsprosesser og involvering i innholdsutvikling, mens institusjonene søker måter å integrere levende arv i sine rammer uten å kommersialisere eller overinstitusjonalisere den.

Samarbeidet har funnet sted i ulike lokale kontekster – fra urbane sentre til rurale samfunn – med et bredt spekter av aktører: skoler, dansefellesskap, folkedansegrupper, lokale myndigheter, eldre og barn. Tidsrammen for hver aktivitet har vanligvis vært mellom ett og to år, men i de fleste tilfeller er det lagt grunnlag for langsiktige partnerskap. Finansieringen bygger på en kombinasjon av europeiske midler, institusjonell støtte og bidrag i form av innsats fra dansemiljøene – noe som krever kontinuerlig tilpasning til tilgjengelige ressurser.

Partnerrollene er tydelig definert: institusjoner tilbyr organisatoriske, logistiske og støttende funksjoner, ofte som fasilitatorer mellom ulike grupper, mens dansemiljøene bidrar med innhold og er aktive samskapere av programmene.

Til tross for mange gode praksiser, oppstod enkelte utfordringer: manglende interesse blant ungdom, stereotypier knyttet til folkedans, begrenset tilgang til infrastruktur og usikker finansiering. Disse ble møtt gjennom deltakende metoder, feltarbeid, arrangement av aktiviteter på kjente og tilgjengelige steder, involvering av lokale mentorer og tilpasning til ulike alders- og interessegrupper.

Implementeringsplanen var designet for å tillate fleksibel gjennomføring innen realistiske rammer. Arrangementene var modulære, tilpasningsdyktige og responsive til lokale behov. Regelmessige evalueringer gjennom spørreundersøkelser og direkte dialog muliggjorde kontinuerlig forbedring av både innhold og tilnærming. Hver praksisutstilling inkluderte refleksjon og vurdering av forestillinger, som dannet grunnlag for fremtidige aktiviteter og forbedringer. I praksis hadde institusjonene ansvar for møtekoordinering, invitasjoner, kommunikasjon, lokale avtaler, grunnleggende finansiering og logistikk.

Den beste forståelsen av dansemiljøets behov oppnås gjennom engasjement, dialog, arbeid i deres omgivelser og ved å gi dem mulighet til å uttrykke sine ønsker. Å hente inn lokalt arkivmateriale, personlige historier og muntlige tradisjoner bidrar til å bygge autentiske relasjoner basert på tillit. Gjennom denne prosessen fikk dansemiljøene prøve verktøy som spenner fra undervisningsmetoder og tilnærminger for å bryte ned stereotypier, til arrangement- og workshopledelse. Institusjonene utviklet på sin side verktøy for å presentere levende arv i utstillinger og deltakende dansearrangementer, etablerte digitale plattformer og fant nye måter å engasjere publikum i kulturarven.

Partnerskap med eksterne aktører (skoler, kommuner, foreninger, forsknings- og utdanningsinstitusjoner) har vist seg essensielt, da det har utvidet prosjektets rekkevidde, gitt ekstra ressurser og styrket tverrsektorielle koblinger. Å opprettholde dialogen etter prosjektets avslutning hviler på etablerte

relasjoner, åpen kommunikasjon, felles verdier og evnen til å samarbeide om nye initiativer. Den største merverdien ligger i utviklingen av bærekraftige samarbeidsmodeller mellom institusjoner og dansemiljøer – ikke basert på enkeltstående hendelser, men på varige relasjoner der dansegruppene spiller en sentral rolle i utøvelse, formidling og videreføring av levende kulturarv.

VEILEDNING FOR SAMSKAPTE CASESTUDIER OG KULTURARVPRAKSIS-UTSTILLINGEN I SAMARBEID MED DANSEMILJØER

For kulturarbeidere i
kulturarvsinstitusjoner
og medlemmer av
dansemiljøer

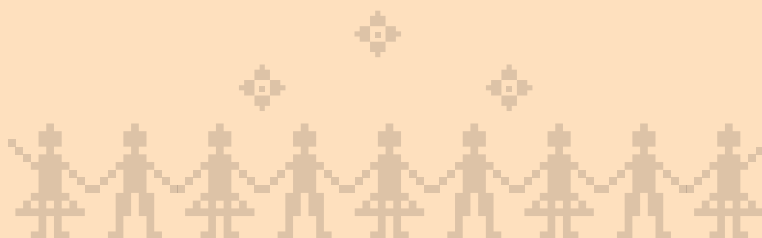
HVA ER EN KULTURARVPRAKSIS-UTSTILLING?

En kulturarvpraksis-utstilling kombinerer dans, utstillinger og deltakelse fra et lokalt dansemiljø for å formidle levende dansetradisjoner på arenaer som kulturarvsinstitusjoner. Den kombinerer samskapt utstillingsinnhold, åpne dansearrangementer og aktive dansepraksiser som knytter dansere, deres lokalsamfunn, kulturarvsgjefolk og publikum sammen. Utstillingen er et verktøy for vern og videreføring mellom generasjoner, og fungerer som en arena for dialog og kulturell vitalitet. Fremfor alt skaper utstillingskonseptet muligheter til å styrke lokalsamfunnets handlekraft og synlighet.

HVA GJØR EN SAMSKAPT UTSTILLING ANNERLEDES?

I en samskapt utstilling:

- bestemmer lokalmiljøet hvordan deres dans, musikk og tradisjoner skal sees, høres og oppleves
- er det rom for spontane, kroppslige og interaktive elementer, som anerkjenner at dans er levende, i bevegelse og vanskelig å «fryse» i glassmontere
- ligger fokuset på å bygge relasjoner – ikke bare på å lage en utstilling.

STEGVIS VEILEDNING FOR SAMSKAPINGSPROSESSEN

**TRINN 1: FORBEREDELSE PÅ SAMARBEIDET – REFLEKTER
OVER DIN EGEN ROLLE OG MOTIVASJON**

**TRINN 2: BLI KJENT MED LOKALSAMFUNNET – OG UTFØR
FELTARBEIDET MED RESPEKT**

TRINN 3: DEFINER DERES FELLES MÅL

TRINN 4: RESSURSER

TRINN 5: UTFORM FORMATET I FELLESSKAP

**TRINN 6: FORBERED DERE SAMMEN PÅ ET
MANGFOLDIG PUBLIKUM**

TRINN 7: EVALUER SAMARBEIDET

TRINN 8: PLANLEGG FOR TIDEN ETTER UTSTILLINGEN

TRINN 1: FORBEREDELSE PÅ SAMARBEIDET – REFLEKTER OVER DIN EGEN ROLLE OG MOTIVASJON

SOM FAGPERSON INNENFOR KULTURARV, SKAL DU STILLE DEG SELV FØLGENDE SPØRSMÅL:

- Hvorfor ønsker jeg å engasjere meg i dette lokalsamfunnet?
- Hva er min institusjons ansvar når det gjelder å videreføre levende kulturarv?
- Er jeg forberedt på en prosess som krever tid, fleksibilitet og delt ansvar og eierskap?

SOM TRADISJONSBÆRER I ET DANSEMILJØ, SKAL DU STILLE DEG SELV FØLGENDE SPØRSMÅL:

- Har jeg behov for støtte utenfra for å videreføre og formidle tradisjonen min?
- Hva håper jeg å få ut av et samarbeid? Hvilke bekymringer eller ressurser har jeg?

FOR BEGGE PARTER:

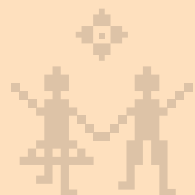
Vær tydelig på forventningene og begrensningene (f.eks. ressurser og tid).

VEILEDNING FOR SAMSKAPTE

01

Refleksjon til dansemiljøer:

Det er helt greit å beholde bestemt kunnskap eller praksiser innenfor miljøet.

TRINN 2: BLI KJENT MED LOKALSAMFUNNET – OG UTFØR FELTARBEIDET MED RESPEKT

Feltarbeid innebærer å tilbringe tid med dansemiljøet for å bygge tillit, forstå deres praksiser og lære direkte fra dem – på øvinger, forestillinger, uformelle samlinger og gjennom samtaler. Målet er å bli kjent med menneskene, de ulike utøvergruppene, dansetradisjonene deres, måter å videreføre kunnskap på samt deres behov og perspektiver. Feltarbeid legger grunnlaget for et meningsfullt og likeverdig samarbeid.

GI ROM FOR DET UVENTEDE

I Norge startet institusjonene med en kartlegging, etterfulgt av møter og en dansefest. Først i det andre møtet delte de sine egne mål og rammer, slik at danserne kunne svare på spørsmål som: *Hvordan kan vi støtte dere? Hva er deres drømmer for fremtiden?*

BRUK AV ARKIVMATERIALE

I Romania delte museumsansatte arkivmateriale for å starte samtaler og forankre dialogen i lokal praksiskunnskap.

Refleksjon til dansemiljøer:

Dette er et rom der dere kan dele egne perspektiver, utfordringer og ønsker i. Feltarbeid bør ikke oppleves som å bli «studert», men som starten på en reell og respektfull dialog.

02

BEID MED DANSE

TRINN 3: DEFINER DERES FELLES MÅL

Sett av tid til å definere formålet med samarbeidet i fellesskap. Da kan dere tydeliggjøre forventninger, behov og muligheter. Målene bør ta utgangspunkt i konkrete behov, slik som å videreføre en tradisjon, engasjere ungdom, øke allmennkunnskapen, dokumentere, overføre kunnskap mellom generasjoner eller skape rom for dansepraksis.

TRINN 4: RESSURSER

FØR DERE GÅR VIDERE, MÅ DERE AVKLARE FØLGENDE:

- Har vi den nødvendige kunnskapen og ressursene?
- Er finansieringen sikret?
- Har vi nok tid og kapasitet?
- Finnes egnede lokaler?

Å BYGGE TILLIT

I Romania var noen dansere tilbakeholdne med å engasjere seg i museets initiativ. Museet svarte med introduksjonsøker, inviterte inn i et velkomment rom og oppmuntret til aktiv deltakelse.

KULTURELLE BROBYGGERE

I Hellas fungerte danselærere som kulturelle brobyggere mellom institusjoner og lokalsamfunn. De la til rette for dialog, forhandlet om kulturarvsfortellinger og arbeidet mot en ivaretagelse som inkluderer alle.

Refleksjon til dansemiljøer:

Tenk gjennom hvilke virkninger – både positive og negative – samarbeidet med kulturarvsinstitusjonen kan ha. Har dere bekymringer? Ta det opp åpent med kulturarvsarbeiderne.

TRINN 5: UTFORM FORMATET I FELLESKAP

VÆR BEVISST PÅ AT DANS ER KROPPSLIG, MUSIKALSK, SOSIAL OG OFTE FLYKTIG. UTFORSK DERFOR MER ENN BARE STATISKE UTSTILLINGER. SE I FELLESKAP PÅ FØLGENDE PUNKTER:

- Interaktive installasjoner (videoer, danseområder for publikum).
- Arrangementer i utstillingen, som kombinerer dans og levende musikk.
- Objekter som bidrar til å fortelle historien (kostymer, instrumenter, fotografier).

PLANLEGG GRUNDIG FOR SAMARBEID

Ved Slovensk etnografisk museum var testøkter og åpen kommunikasjon i forkant av filminnspilling avgjørende, siden dansere ofte beveger seg instinktivt og ikke er vant til å opptre foran kamera.

LYTT TIL LOKALSAMFUNNETS BEHOV OG TILPASS VED BEHOV

Da det ble vanskelig å gjennomføre dans i åpningstiden, løste Slovensk etnografisk museum det ved å tilby virtuelle, interaktive verksteder for publikum.

Refleksjon til dansemiljøer:

Aktiv deltakelse fra dere er avgjørende under gjennomføringen. Deres erfaringer bør styre beslutningene.

TRINN 6: FORBERED DERE SAMMEN PÅ ET MANGFOLDIG

Utstillingen deres kan (og bør) nå ulike målgrupper: allmennheten som ikke kjenner tradisjonen, tradisjonsbærere, eldre, ungdomsgrupper og skoler m.m.

ARBEID SAMMEN OM Å:

- tilpasse språket og formatene til å være tilgjengelige
- gi tilrettelegging for eldre eller besøkende med redusert mobilitet
- jevnlig kontrollere om aktivitetene er inkluderende – og justere ved behov

TA MED UTSTILLINGEN UTENFOR INSTITUSJONENS VEGGER

I Slovenia ble utstillingen gitt tilbake til lokalsamfunnet gjennom midlertidige utstillinger i samfunnshuset og danseworkshops på lokale skoler. Dette bidro til å bygge en ny relevans og lokalt eierskap til den lokale dansearven.

BRUK DANS TIL Å FREMME TRIVSEL

I Ungarn ble det arrangert dansekurs for alle aldersgrupper, med et eget opplegg for personer med demens. Både stående og sittende danser ble tatt i bruk for å inkludere alle og styrke både fysisk og mental helse.

TRINN 7: EVALUER SAMARBEIDET

NÅR PROSJEKTFASEN SOM
OMFATTER Å REALISERE
UTSTILLINGEN ER AVSLUTTET, SKAL
DERE SAMMEN REFLEKTERE OVER
SAMARBEIDET:

- Hva fungerte? Hva kan bli bedre?
- Hvordan påvirket utstillingen arbeidet med å ivareta dansen?
- Hvordan kan erfaringene brukes til å forme framtidige initiativer?

TRINN 8: PLANLEGG FOR TIDEN ETTER UTSTILLINGEN

IVARETAKELSE ER ET KONTINUERLIG
ARBEID. EN SAMSKAPT UTSTILLING ER
IKKE SLUTTEN – DEN KAN SETTE TIL
VERKS:

- Jevnlige dansekurs
- opplæringsprogrammer
- vandreutstillinger for skoler og samfunnshus
- digitale arkiv eller virtuelle utstillinger for tilgang i diasporaen
- permanente arenaer for dansepraksis på tilgjengelige steder

VIDERE SAMARBEID

I Norge fortsatte samarbeidet etter *kulturarvpraksis-utstillingen* med skoleturneer, presentasjon av tradisjonell dans og musikk under verdensmesterskapet i nordiske sjangre og gjennom å løfte lokalsamfunnets interesser i kulturelle, politiske og akademiske nettverk.

07
DNING FOR SAMSKAPTE CAS

AKSIS-UTSTILLING

LINGEN I SAMARBEID MED DAN

08

